

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Rodina Zeisova v táborském veřejném životě

Pavla Dědičová

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Zdeněk Bezecný, Ph.D.

České Budějovice 2008

Pavla Dědičová

Rodina Zeisova v táborském veřejném životě

Anotace

Práce na téma *Rodina Zeisova v táborském veřejném životě* mapuje dějiny Tábora ve 2. polovině 19. století. Sleduje postupnou urbanizaci a industrializaci města, přičemž se pokouší poukázat na vliv elitní táborské rodiny.

Rodina Zeisova neodmyslitelně patřila mezi nejvýraznější táborské rodiny. Jejími nejvýznamnějšími členy byli Jakub a Emanuel Zeisovi. Otec se synem, kteří se angažovali v táborském veřejném životě od počátku 2. poloviny 19. století. Jakub byl prvním samosprávným starostou města v letech 1850 – 1870. Emanuel se stal třetím táborským starostou mezi léty 1883 – 1889. Následně pak stanul v čele okresu jako okresní starosta, jímž byl až do smrti.

Za dobu více než padesátiletou prošel Tábor významným rozvojem: bylo vybudováno táborské střední školství, samo město se stalo dopravním uzlem jižních Čech, rozvíjel se i průmysl.

V tomto období se město vyhranilo jako výhradně české samosprávné středisko. Byly zakládány spolky, připomínala se slavná husitská minulost města a na památku národních velikánů vznikla řada pomníků.

Práci uzavírá přelomové období roku 1918. Nejenom proto, že v tomto roce zemřel Emanuel Zeis, ale také proto, že rokem 1918 byla uzavřena jedna etapa národních dějin.

V poslední kapitole je vykreslen obraz města a rodiny Zeisovy z pohledu významného táborského rodáka Emanuela Chalupného. Tato část kontrastuje se zbytkem práce v tom, že postoj Emanuela Chalupného k rodině Zeisově nelze v žádném případě hodnotit jako kladný.

Pavla Dědičová

The Zeis Family in Tábor Public Life

Annotation

The bachelor work “*The Zeis Family in Tábor Public Life*” records the history of the town of Tábor in the second half of 19th century. It describes town gradual urbanization and industrialization and at the same time the work tries to refer to the influence of the elite Tábor family.

The Zeis family belonged indisputably to the most noticeable Tábor families. Its most important members were Jakub and Emanuel Zeis, father and son, who were involved in Tábor public life since the beginning of the second half of 19th century. Jakub was the first self-governing Mayor of the town in 1850 – 1870 and Emanuel was the third Mayor in 1883 – 1889. Subsequently he was made the head of the district and worked as the district Mayor until he died.

In the course of more than fifty years Tábor developed essentially: there has been established Tábor secondary education system, the town became an important South-Bohemian transport junction and industry grew too.

During these days the town formed as an exclusively Czech self-governing centre. New societies were being founded, the famous Hussite history was remembered and there has been built a number of monuments to commemorate national heroes.

The turning point period around year 1918 concludes the bachelor work. Not only because Emanuel Zeis died in this year but also because of the fact, that year 1918 closes one phase of the national history.

The last Chapter describes the town and Zeis family from point of view of an outstanding native of Tábor Emanuel Chalupný. This part of the bachelor work contrasts with the rest of the work as attitude of Emanuel Chalupný to the Zeis Family is really impossibly to be assessed as positive.

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „Rodina Zeisova v táborském veřejném životě“ jsem vypracovala samostatně a pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v závěrečném seznamu.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 25. 4. 2008

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří se mnou ochotně spolupracovali a odpovídali na mé nesčetné otázky. Jmenovitě bych chtěla poděkovat vedoucímu své práce Mgr. Zdeňku Bezecnému, Ph.D. za odborné vedení a směřování práce.

Dále bych ráda poděkovala PhDr. Jiřímu Kořalkovi, DrSc. za zapůjčení materiálů i za poskytnuté rady.

Můj dík patří rovněž pracovníkům Státního okresního archivu v Táboře za jejich ochotu a pomoc.

V neposlední řadě pak děkuji všem svým korektorům, kteří s velkou dávkou trpělivosti a shovívavosti práci četli.

A pochopitelně nesmím zapomenout na svou rodinu, bez jejíž podpory a trpělivosti by práce nikdy nevznikla. Děkuji.

OBSAH

1. ÚVOD	8
2. ZLOMOVÁ LÉTA 1848 – 1850	11
2.1 Rodina Zeisova.....	11
2.2 1848 – 1850	12
3. OBDOBÍ PURKMISTERSKÉHO ÚŘADU JAKUBA ZEISE	17
3.1 Záležitosti obecní	17
3.2 Zásady o organických nařízeních v korunních zemích rakouského císařství	18
3.3 Táborská záložna.....	20
3.4 Spor o zbourání vnější Pražské brány	20
3.5 Obecní zřízení	21
3.6 Volby 1861	22
4. LÉTA ŠEDESÁTÁ	24
4.1 Rozhodnutí obecního zastupitelstva.....	24
4.2 Táborské reálné gymnázium	25
4.3 Volby roku 1864.....	29
4.4 Vyšší hospodářská škola	31
4.5 Železniční akce.....	31
4.6 Válka	32
4.7 Pomník Josefa Vlastimila Kamarýta.....	33
4.8 Odchod Jakuba Zeise z veřejného života	35
5. SEDMDESÁTÁ LÉTA	37
5.1 Obecný vývoj	37
5.2 Socha Jana Žižky.....	37
5.3 Radnice a muzeum	39
5.4 Emanuel Zeis.....	41
6. OSMDESÁTÁ LÉTA	42
6.1 Zvolení Emanuela Zeise.....	42
6.2 Oprava Kotnova a Bechyňské brány.....	44
6.3 Emanuel Zeis poslancem.....	46

6.4	Stavební rozvoj.....	47
6.5	Zrušení reálného gymnázia	48
6.6	Krajinská výstava	50
6.7	Rezignace Emanuela Zeise.....	51
7.	PŘELOM 19. A 20. STOLETÍ	53
7.1	Emanuel Zeis okresním starostou	53
7.2	Poslední roky života	54
8.	Emanuel Chalupný a rodina Zeisova.....	56
8.1	Spory	56
9.	ZÁVĚR.....	65
10.	SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	66
11.	SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH	69
12.	OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	70

1. ÚVOD

Když jsem ve druhém ročníku studia na Jihočeské univerzitě Českých Budějovicích přemýšlela nad tématem, které bych zvolila pro svou bakalářskou práci, uvědomila jsem si, že mě to táhne domů – do Tábora. Tak jsem se vydala do Státního okresního archivu v Táboře, abych si zjistila, co všechno se v něm skrývá. Šťastnou náhodou mě zaujal Rodinný archiv Zeisových a Zachystalových. Bylo rozhodnuto. Zvláště, když jsem zjistila, že tato rodina hrála v Táboře 19. století nemalou úlohu.

Předkládaná bakalářská práce se zabývá rodinou Zeisovou v časovém rozmezí let 1848 – 1918. Tyto roky byly zvoleny záměrně. V roce 1848 Jakub Zeis vstoupil do veřejného života, v němž setrval až do roku 1870. Rok 1918 je pak nejenom dobou vzniku samostatné Československé republiky, ale také datem úmrtí Emanuela Zeise.

Zaměření práce je tedy regionální a jejím cílem je pokusit se dokázat vliv elitní skupiny obyvatel na rozvoj města. Jednou z hlavních otázek, které jsem si položila, je samotný vývoj města. Jak se dokázalo přizpůsobit změnám, jež přineslo „století páry“. Další z položených otázek pak je vliv a postavení rodiny Zeisovy, která stála v jeho čele po celou 2. polovinu 19. století.

Původní záměr vystavět práci o soukromém životě představitelů města na základě Rodinného archivu Zeisových a Zachystalových jsem byla nucena opustit vzhledem k nedostatku pramenů osobní povahy. Proto jsem přikročila ke změně koncepce a zaměřila jsem se na prameny institucionální povahy.

Pramenná základna k dějinám Tábora v této době je poměrně rozsáhlá. Ve fondu Archivu města Tábora se nachází zápisy a protokoly ze zasedání obecních zastupitelstev a městských rad. Ty však bohužel nejsou dochovány v ucelené podobě. Pro 50. léta jsou v archivu uloženy pouze zápisy z let 1851 – 1854, souvisle jsou dochovány alespoň protokoly od r. 1863. Dalšími materiály z fondu Archivu města Tábora pak jsou knihy vyhlášek městské rady, matriky domovských příslušníků, které patří do pramenů evidenční povahy, a protokoly o vydání měšťanského práva a čestného měšťanství.

Součástí archivních materiálů Státního okresního archivu Tábor jsou i záznamy o tábořských spolcích, z nichž jsem jmenovitě čerpala z fondů: Táborští studující, Táborští ochotníci, Sbor pro zachování a obnovu Kotnova a Bechyňské brány Tábor.

K okresnímu působení Emanuela Zeise se materiály téměř nedochovaly. Zápisy ze zasedání okresního zastupitelstva jsou soustavně dochované až ve 20. století.

Z dalších archivů jsem pak pracovala s texty z Národního archivu Praha, archivu Parlamentu České republiky a v poslední kapitole o Emanuelu Chalupném z jeho osobního fondu uloženém v Památníku národního písemnictví.

Dalším bohatým zdrojem informací je také dobový tisk, zejména týdeníky *Tábor* a *Český jih*. V celorepublikovém hledisku pak *Národní listy* a *Hlas*.

Literatury k dějinám Tábora není mnoho. Prakticky jedinými pracemi zabývajícími se dějinami Tábora v 19. století jsou studie PhDr. Jiřího Kořalky, DrSc.; dále pak práce PhDr. Rudolfa Tecla o zaniklých tábořských památkách a *Kniha o městě* v edici Pavla Augusty a Hany Klínkové.¹ Ze starších prací lze jmenovat např. *Staré domy a rodiny tábořské* od Karla Thira² či disertační práci Karla Poustky *Vývoj městské správy v Táboře v období kapitalismu (1850 – 1945)* z roku 1963.³

K obecnějším dějinám 19. století vyšlo prací dostatek. Tématu se dotýká Otto Urban a jeho *Česká společnost 1848 – 1918*,⁴ Jindřich Vybíral ve *Století dědiců a zakladatelů*,⁵ sborník *Město v české kultuře 19. století*⁶ či *Čas výstavního ruchu*.⁷

¹ Pavel Augusta – Hana Klínková (edd.), *Kniha o městě. Tábor*, Praha 2001.

² Karel Thír, *Staré domy a rodiny tábořské*, I. a II. díl, Tábor 1920.

³ Karel Poustka, *Vývoj městské správy v Táboře v období kapitalismu (1850 – 1945)*, Tábor 1963.

⁴ Otto Urban, *Česká společnost 1848 – 1918*, Praha 1982.

⁵ Jindřich Vybíral, *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období kapitalismu*, Praha 1999.

⁶ *Město v české kultuře 19. století*, Praha 1983.

⁷ Dagmar Blümlová – Jitka Rauchová (edd.), *Čas výstavního ruchu*, České Budějovice 2005.

Z knih o dějinách správy bych zvláště upozornila na *Dějiny správy českých zemí. Od počátků po současnost* od kolektivu autorů⁸ a *Zlatý věk české samosprávy* od Milana Hlavačky.⁹

V kapitole o Emanuelu Chalupném jsem pracovala se sborníkem v edici Josefa Zumra *Emanuel Chalupný. Česká kultura, česká sociologie a Tábor*.¹⁰ Dalším materiálem vyšlým v edici STUDIA Vysoké školy evropských a regionálních studií je *Sociolog Emanuel Chalupný*.¹¹

Z vědeckých časopisů a sborníků jsem čerpala především ze sborníku *Táborský archiv. Zdrojem informací byl i Historický atlas měst České republiky svazek č. 7. Tábor*.¹²

Co se rodiny Zeisovy týká, dosud nevyšla žádná ucelená kniha ani studie. Jejich osudy jsou okrajově zmiňovány v již jmenovaných knihách např. v *Knize o městě* či v *Emanuelu Chalupném*.

⁸ Jan Janák – Zdeňka Hledíková – Jan Dobeš, *Dějiny správy českých zemí. Od počátků po současnost*, Praha 2006.

⁹ Milan Hlavačka, *Zlatý věk české samosprávy. Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 – 1913*, Praha 2006.

¹⁰ Josef Zmr (ed.), *Emanuel Chalupný. Česká kultura, česká sociologie a Tábor*, Praha 1999.

¹¹ Emanuel Pecka, *Sociolog Emanuel Chalupný*, České Budějovice 2007.

¹² *Historický atlas měst České republiky svazek č. 7*, Praha 1999.

2. ZLOMOVÁ LÉTA 1848 – 1850

2.1 Rodina Zeisova

Rodina Zeisova se nesmazatelně zapsala do dějin Tábora ve 2. polovině 19. století. A stejně jako všichni, kteří vstoupili do veřejného života, si získali příznivce a vytvořili nepřátele. Jejich příznivci poukazovali na přínosy a pokrok ve městě, o něž se zasloužili její členové, především Jakub a Emanuel Zeisovi.

Naopak jejich odpůrci zdůrazňovali chyby, jichž se za léta v komunální politice dopustili. Ať už byl jejich přínos a jejich chyby jakékoli, jisté je, že jejich účast v táborském veřejném životě se nedá pominout.

Přestože byl jejich význam pro Tábor 19. století nepopiratelný, je nutné připomenout, že tato rodina původně z Tábora nepocházela. Jakub Zeis, rodák z Mezimostí a zakladatel zeisovské dynastie, se do Tábora přistěhoval až jako dospělý muž. Vazby k tomuto městu však měl Jakub již od svého narození dne 2. července 1803. Jeho matka Marie pocházela z vážené táborské soukenické rodiny Vegrů.

Pokud bychom soudili podle rodinného zázemí, byl Jakub pro svůj osud stanout v čele města přímo předurčen. Jeho otec Josef byl mistrem řeznickým a rychtářem v Mezimostí, stejně tak jeho děd Martin.¹³

Jak již bylo řečeno, Jakub se přistěhoval do Tábora v dospělosti. Vzhledem k nedostatku pramenů osobní povahy lze tedy pouze spekulovat o důvodech, které jej k tomuto kroku vedly.

Svou roli určitě sehrála jeho profese, v níž se mohl v Táboře lépe uplatnit. Ve Veselí nad Lužnicí se vyučil koželuhem. Toto řemeslo představovalo v Táboře tradiční a dobře prosperující živnost. Jeho prosperita se udržela až do konce 19. století. Narozdíl od dalšího tradičního řemesla, kterým bylo

¹³ „[...]syn[...]Josefa Zeise, mistra řeznického, hospodského a rychtáře městečka Mezimostí“ ; „[...]syn po ř Martinovi Zeisovi bývalim rychtáři mezimostským“, Státní okresní archiv Tábor (dále jen SOkA Tábor), Rodinný archiv Zeisovi a Zachystalovi 1826 - 1940, inv. č. 152, kart. 3.

Při citování archivních materiálů jsem v celé práci použila metodu transliterace.

soukenictví, jež začalo v polovině 19. století upadat. V Táboře se tedy Jakobovi otevíraly možnosti, jak zajistit rodinu po finanční stránce.

A rodina mohla být dalším z důvodů, které jej přiměly k přestěhování. Jakub se 6. listopadu 1832 oženil s Františkou Skarnitzlovou, dcerou mistra barvířského z Veselí nad Lužnicí. Plnoprávné táborské měšťanství Jakub obdržel již před sňatkem dne 29.července 1831,¹⁴ z čehož lze usuzovat, že svůj krok velmi pečlivě připravoval.

Zároveň je však možné, že nešlo pouze o hmotné zabezpečení rodiny. Jakub měl v Táboře příbuzné, kteří mu v případě potřeby a v jeho začátcích mohli pomoci. Rodinná soudržnost i ve vzdálenější rodině bývala v tomto období běžnou záležitostí.

Po sňatku nastaly Jakobovi běžné denní starosti o postupně se rozrůstající rodinu. Během dlouhého manželství Jakub a Františka vychovali šest dětí: dcery Kristinu, Růženu, Františku a syny Josefa, Jakuba a Emanuela. Nejznámějším z jeho dětí se stal syn Emanuel, který se později, stejně jako jeho otec, zapojil do veřejného života, a to v poměrně mladém věku, a věnoval se mu po celý svůj život.

2.2 1848 – 1850

Revoluční rok 1848 zasáhl do života celé habsburské monarchie, včetně českého království. Jeho ohlas pronikl i do života Jakuba Zeise.

Od svého příchodu do Tábora se Jakub věnoval nejen svému řemeslu, ale vstoupil se také do veřejného života města, v němž si postupně získával vážnost, která se roku 1848 ukázala být klíčovou.

Do Vídně byl na 22. červenec svolán nově zvolený říšský sněm, který se v listopadu téhož roku přestěhoval do Kroměříže. Ve Vídni totiž v říjnu vypukla revoluce, která donutila k odjezdu nejen sněm, ale celý habsburský dvůr.¹⁵

¹⁴ SOKA, Archiv města Tábora (dále jen AMT), inv. č. 521.

¹⁵ Vídeňská revoluce donutila k útěku dvůr, způsobila rozklad vlády a směřovala proti provládní sněmovní pravici. Čeští poslanci Vídeň opustili ještě před 22. říjnem, kdy byla jednání říšského

Táborský purkmistr František Dušek, jenž byl v jarních volbách zvolen poslancem, se zúčastnil zasedání obou zasedání tohoto sněmu. Proto bylo nutné, aby po dobu jeho nepřítomnosti byl jmenován jeho zástupce, náměstek. Tím se stal právě Jakub Zeis.¹⁶

Změny ve vládní politice podporovány mladým císařem Františkem Josefem I. dále pokračovaly. Kroměřížský sněm byl rozpuštěn, 4. března byla vydána oktrojovaná ústava nazvaná podle svého tvůrce, tedy Stadionova, jež posilovala moc panovníka na úkor stavů.¹⁷

Do života měst českého království zasáhla nejen nová ústava, ale také změna správy státu, která byla nezbytná a která souvisela se zrušením poddanství.

Přesněji řečeno 7. září 1848 byla zrušena roboty a poddanství, čímž ztratila patrimoniální správa svůj smysl. Bylo nutno ji nahradit. Díky tomuto kroku přišlo i panství Tábor o své původní jméno a později bylo v úředních spisech označováno jako velkostatek táborský. Samotné město se pak nazývalo královské krajské město.¹⁸

Nově vzniklá nejnižší zemská správa byla upravena 17. března tzv. provizorním zřízením obecním a článkem 33 v březnové ústavě. Na základě těchto ustanovení bylo obcím povoleno volit si své zástupce, spravovat obecní záležitosti a konat veřejná jednání obecních zastupitelstev.¹⁹

Aby mohla daná ustanovení vstoupit v platnost, musely být vypsány volby. Jejich příprava zabrala nemálo času a protáhla se až do roku 1850. Než mohly být volby uskutečněny, pracoval v každém městě z nařízení vlády č. 28827 ze dne 22. května 1848 měšťanský výbor.

sněmu pozastavena a měla být obnovena 15. listopadu v Kroměříži. Císařským patentem bylo nakonec zasedání svoláno až na 22. listopad. Otto Urban, *Česká společnost*, s. 66-67.

¹⁶ „Již před rokem 1848. požíval vážnosti tu všeobecné a byl zvolen náměstkem deputovaného do Kroměříže posledního purkmistra Táborského z dob Ferdinandových Duška.“ Český jih, 24.1. 1879.

¹⁷ Hrabě Rudolf Stadion svolal 6. března schůzku asi dvaceti poslanců, jimž oznámil vládní úmysl rozpustit sněm a vydat vlastní ústavu. Ta redukovala občanské svobody a vytvářela nové Rakousko v rozporu s míněním většiny obyvatel, ale na druhou stranu předpokládala činnost říšského sněmu i zemských sněmů. Otto Urban, *Česká společnost*, s. 79-89.

¹⁸ Kraj táborský vznikl z nařízení Marie Terezie 23. ledna 1751 po rozdělení bývalého kraje bechyňského na kraj českobudějovický a táborský. Označení „královské“ město používal Tábor až do první republiky, kdy zánik tohoto titulování navrhl náměstek starosty Emanuel Chalupný. Karel Poustka, *Vývoj*, s. 43.

¹⁹ Milan Hlavačka, *Zlatý věk*, s. 16.

V Táboře byli do měšťanského výboru zvoleni: Matěj Krátký, Jakub Zeis, Václav Bárta, Karel Erben, Jan Schwarz a Josef Vostrý.²⁰ Všichni byli představiteli městské obchodní elity, měšťany s vlastní živností. Karel Erben byl pekařský mistr, Jakub Zeis koželužský mistr, Václav Bárta řeznický mistr atd. Jejich volba byla potvrzena krajským úřadem a dne 2. června 1848 složili přísahu.

Další změna ve správě města přišla 1. ledna 1850, kdy byly zavedeny nové územně správní jednotky – okresy. V politických okresech vznikala okresní města a okresní hejtmanství. Jedním z okresních měst byl i Tábor, čímž se stal centrem politického, soudního, správního a hospodářského života oblasti.²¹

Dosud působícímu a pracujícímu měšťanskému výboru nebyly známy jeho pravomoci ve vztahu k nově vzniklému okresnímu hejtmanství, a tak dne 25. ledna 1850 požádal o ujasnění. Okresní hejtmanství mu sdělilo, že na základě nového zákona se měšťanský výbor dostal pod správu okresní a jí se zodpovídá ze své činnosti.

Měšťanské výbory postupně posilovaly svou autoritu ve městě a jejich zástupcům vzrůstalo sebevědomí k odvážnějším krokům, jimiž se chtěli vypořádat s neutěšenou minulostí. V Táboře to bylo především vyrovnání se s nenáviděnou vládou purkmistra Kašpara Waltra, který stál v čele města v letech 1815 – 1844 a značně zkracoval měšťany v jejich právech. Za jeho purkmisterského úřadu se objevily i jedny z prvních pokusů o založení táborského gymnázia roku 1816 a 1834. Ovšem oba tyto návrhy ztroskotaly na neochotě tohoto táborského purkmistra, jak bude ještě dokázáno.

Možná proto se nelze divit návrhům, které měšťanský výbor učinil. V březnu 1850 navrhl, aby byly vykáceny měšťanské sady, založené roku 1832. Toto rozhodnutí zakázalo okresní hejtmanství.²²

Z dochovaného archivního materiálu vyplývá, že daleko ničivější, především pro dnešní dobu, bylo rozhodnutí z téhož roku, kdy byly dosud

²⁰ Karel Poustka, *Vývoj*, s. 47-48.

²¹ Sídlił zde okresní úřad, okresní hejtmanství, okresní soud, významnou institucí pro oblast byla místní spořitelna.

²² SOKA Tábor, AMT, inv. č. 1189, sign. III/1, kart. 45.

pečlivě vedené záznamy o správě města naházeny na hromadu ve věži radnice, později na dvanácti vozech vyváženy a prodávány jako papír na cukrovinky a roku 1871 dokonce z poloviny skartovány.²³

Mezitím se přiblížil čas prvních komunálních voleb. Z rozhodnutí okresního hejtmánství bylo měšťanskému výboru uloženo, aby na den 2. června 1850 svolalo shromáždění veškerého táboorského měšťanstva kvůli připravovaným obecním volbám. Ty se uskutečnily ve dnech 16. – 17. srpna 1850 ve dvou volebních sborech.²⁴

Do obecního výboru bylo zvoleno za každý sbor devět výborů a pět náhradníků. Výbory z druhého sboru se stali: Jakub Zeis, Josef Veger, Jakub Veger, Jan Schwarz, Karel Erben, Jan Novák, František Veselý, Petr Kolda, Václav Bárta.

Výbory za první sbor byli: Vojtěch Pöschl, Josef Vintíř, Josef Hauser, Leopold Hahn, Kvido Töply, Jan Schröder, Václav Václavíček, Jan Schuh, Josef Müldner.

Náhradníky byli zvoleni: Václav Thir, Jiří Filip, Bedřich Bretter, Václav Lang, Josef Vildman.

Volba starosty a tří radních se uskutečnila ještě téhož dne, tedy 17. srpna večer. Starostou byl jednohlasně zvolen Jakub Zeis, za radní pak Jakub Veger, Václav Václavíček a Petr Kolda.²⁵

Výsledky voleb byly neprodleně vyhlášeny na náměstí za ran z hmoždířů a zvuků hudby. Třetího dne se odbývala národní slavnost²⁶ u příležitosti narozenin

²³ Karel Poustka, *Vývoj*, s. 50. ; Rudolf Tecl, *Ještě k datu zničení táboorského městského archivu*, Husitský Tábor 15, Tábor 2006, s. 401-403.

²⁴ Tři sbory voličů byly rozděleny na základě výše daně, kterou měšťané platili. V třetím volebním sboru se však v Táboře roku 1850 nevolilo, zaveden byl až ve volbách roku 1861. Již ve svolání voleb je třetí voličský sbor vyškrtnut. Očividně se jedná o výjimku ve volební systému. Důvody k tomu mohou být různé: 1) v Táboře v té době netvořila silnou vrstvu obyvatelstva ta, která měla nejmenší daně; 2) větší rozvrstvení měšťanské společnosti přinesla až 2. polovina 19. stol. (díky nárůstu počtu obyvatelstva, částečnému zprůmyslnění oblasti, atd.); 3) nedokázali táborští měšťané postavit dostatek kandidátů, kteří by se voleb účastnili.

²⁵ Karel Poustka, *Vývoj*, s. 52.

²⁶ Zprávu o ní podal Bedřich Ritschl dne 26. srpna 1850. „*Tato slavnost byla hned ráno uvedena ranami z hmoždířů. V půl desáté vyrukoval sbor ostrostrělců a národní garda, které se postavily na náměstí před novými radními kancelářemi. Zde utvořili špalír a vedli nově zvolené městské zástupce v doprovodu četně zastoupené městské honorace k děkanskému kostelu, kde se tyto sbory a zástupy opět rozestavěly. V 10 hod. zahájil děkan Vojtěch Peschl svou řeč a obzvláště upozornil na setkání volby a přísahy zástupců města s oslavami narozenin císařových [...]*Na to byli zástupci města vzati do

císaře Františka Josefa I. a zároveň obecní výbor skládal přísahu.²⁷ Zpráva o výsledcích voleb v Táboře se objevila i v *Pražském večerním listu*, kde byla otištěna 24. srpna 1850.²⁸

Pro obyvatele měst a především pro městskou elitu bylo v těchto letech nejdůležitější, že získali podíl na moci. Na základě této skutečnosti mohly různé skupiny prosazovat a uplatňovat své cíle, které byly nejen ekonomické, ale také národnostní. Rodina Zeisova je toho příkladem. Jakub a Emanuel Zeisovi se stali neoddiskutovatelnými vůdci a představiteli změn, jež se v pozdějších letech uskutečňovaly.²⁹

Zvolení Jakuba Zeise starostou Tábora definitivně uzavřelo jednu část života rodiny Zeisovy a otevřelo část druhou – veřejnou v čele města a okresu.

přísahy. [...]Po Te Deum byla zazpívána národní hymna v doprovodu zesílené hudby. [...]Ohledně nových představitelů města jest ve městě prý slyšeti jen samé chválení; obzvláště jest se však pochvalně zmínit, že volby prošly v nejlepším pořádku a klidu.“ SOkA Tábor, AMT, inv. č. 1189, sign. III/1, kart. 45.

²⁷ Tehdy přísahu složili do rukou děkana Vojtěcha Pöschla, později byla přísaha skládána do rukou okresního hejtmána.

²⁸ Karel Poustka, *Vývoj*, s. 95.

²⁹ Založení gymnázia s vyučovacím jazykem českým, postavení železnice, stavba pomníku J. V. Kamarýta, opravení Kotnova, znovu postavená socha Žižky atd.

3. OBDOBÍ PURKMISTERSKÉHO ÚŘADU JAKUBA ZEISE

3.1 Záležitosti obecní

Padesátá léta 19. století jsou obecně vnímána jako období obnoveného absolutismu, neboli neoabsolutismu, který znamenal okleštění občanských práv, zákaz veřejných korporací a potlačení národního hnutí.³⁰ Tato fakta jsou nesporná. Padesátá léta opravdu byla útlumová, obzvlášť v nacionálních projevech a politice i ve srovnání s lety předchozími, jež byla prodchnuta horečnou činností politickou, národní i samosprávnou.

Ani Tábor nebyl výjimkou. Pokud jsem o letech 1848 – 1850 hovořila jako o přelomových, léta 1850 – 1860 bych nazvala léty upevňování dosažených pozic. Nově zvolené obecní zastupitelstvo se ujalo svých povinností, ale neprovádělo žádné razantnější kroky.

Samozřejmě určitá aktivita se městské samosprávě upřít nedá. Ze zákona bylo obecním zastupitelstvům i radám zakázáno řešit politické otázky. A tak v běžné agendě zápisů³¹ převládala obecní témata jako: přidělení dříví měšťanům, vydání sudů piva ostrostřeleckému spolku, dodání krytiny na budovu střelnice, určení stavebního místa pro židovskou školu atd. Podobné otázky pak řeší obecní zastupitelstva dodnes.³²

Protože valná část úředníků bývalého magistrátu odešla, spočinula většina agendy na bedrech purkmistra a obecních výborů. Postupně začaly vznikat jednotlivé odbory, jejichž rozmach přišel až s šedesátými lety. První zmínky o

³⁰ Pro toto období je hlavně ve školách běžné používat termín „Bachův absolutismus.“ Ten však připisuje rakouskému ministru vnitra větší moc, než ve skutečnosti měl. Alexander Bach nebyl samovládcem a jeho vláda měla zaštitit absolutismus Františka Josefa I., aby tak byla odstraněna případná císařova odpovědnost. Stejně tomu bylo v době vlády prvního rakouského císaře Františka I. Otto Urban, Česká společnost, s. 105-112.

³¹ Materiály k tomuto období jsou poměrně kusé. Protokoly o zasedání obecního zastupitelstva či městské rady se nedochovaly. Kniha vyhlášek městské rady je vedena až od roku 1878. Pravidelné periodikum nevycházelo. Jedinou výjimku tvoří zápisy ze schůzí obecního výboru a městské rady dochované pouze pro léta 1851 – 1854. K tomuto závěru byl použit inventář SOkA Tábor, AMT.

³² Změny plánů města, rozvoj i struktury prochází městským zastupitelstvem. Stejně tak je v pravomoci městského zastupitelstva

odborech, které ve svých počátcích plnily spíše funkci komisí pro odstranění závad, máme již z roku 1850.³³

O rok později byl vypsán konkurs na úřad městského tajemníka, což byla funkce, jíž např. příslušelo vést zápisy ze zasedání obecního zastupitelstva. Tajemníkem se stal František Pelikán, který je začal vést česky.³⁴ Zápisy byly vedeny v češtině po celou éru neoabsolutismu a i po něm. Jedinou výjimku tvoří zápis ze dne 2. ledna 1856.³⁵

Další z věcí, jež obecní zastupitelstvo řešilo, byly městské rozpočty, jež byly bolavým místem každého města.³⁶ Dohled nad městskými financemi si ponechal přímo purkmistr spolu s radními až do roku 1861.³⁷ Obecní výbor zároveň rozhodoval o odměnách pro purkmistra a radní. Tak např. Jakub Zeis získal za rok 1851 200 zlatých.³⁸

3.2 Zásady o organických nařízeních v korunních zemích rakouského císařství

Roku 1852 vstoupily v platnost Zásady o organických nařízeních v korunních zemích Rakouského císařství. Podle nich mělo být vypracováno nové obecní zřízení, k čemuž došlo až roku 1859. Přesto Zásady zasáhly do městské samosprávy, protože zakazovaly veřejná jednání obecních zastupitelstev (s výjimkou slavnostních okamžiků).

Jak důsledně se toto usnesení dodržovalo, lze dokázat jednoduchými počty. Tábořské zastupitelstvo konalo v roce 1853 šest sezení, z toho jen čtyři byla

³³ Ekonomická sekce vyšetřuje závady s dřívím s hajným, kterému uložila, aby v daném termínu dal vše do pořádku. Karel Poustka, *Vývoj*, s. 52.

³⁴ I jeho žádost o místo tajemníka byla psána česky (uložena v SOkA Tábor, AMT, inv. č. 1189, sign. III/1, kart. 45.) František Pelikán důsledně dodržoval češtinu také v odpovědích na žádosti došlé na městské zastupitelstvo či radu. Pokud byla žádost psaná německy, odpovídal, že radnice úřaduje výhradně v češtině. (Tamtéž.)

³⁵ Důvod k tomuto kroku však není zřejmý. Karel Poustka, *Vývoj*, s. 92.

³⁶ Problém se sháněním finančních prostředků pro chod obce řešila většina českých měst. Častokrát byly obce odkázány pouze na výběr přírážek k zeměpanským daním, ale ty mohly být povoleny pouze zemským zákonem. Více v: Milan Hlavačka, *Zlatý věk*, s. 18.

³⁷ Karel Poustka, *Vývoj*, s. 53.

³⁸ SOkA Tábor, AMT, inv.č. 1195, sign. III/7, kart. 49.

neveřejná. V roce 1855 je nepoměr ještě razantnější: ze čtyř sezení je pouze jedno neveřejné.

Na jednom z těchto neveřejných zasedání dne 30. června 1853 bylo schváleno, že budovu radnice na dobu 20 let obecní zastupitelstvo uvolní pro potřeby krajského soudu. Ovšem s výminkou, že krajský soud převezme náklady na její rekonstrukci.

K podobnému kroku se musel magistrát a měšťanský výbor zavázat již v roce 1849. Tehdy se jednalo o uvolnění domu z obecního majetku pro politický úřad (okresní hejtmanství), který měla radnice vhodně upravit a přenechat jej politickému úřadu k užívání.³⁹ Ani jeden z těchto kroků nebyl zcela dobrovolný. K oběma byl obecní výbor donucen změnou obecního zákoníku či předpisů.

Dále Zásady zaváděly potvrzení zvoleného městského představenstva krajským úřadem a skládání přísahy věrnosti.

Narozdíl od předchozího ustanovení se toto striktně dodržovalo po celou dobu trvání habsburské monarchie. „Purkmistr a městská rada složí až v neděli, 13. t. m. po velkých službách božích přísahu věrnosti do rukou c. k. okresního komisaře.“⁴⁰

Roku 1852 vstoupil v platnost další významný zákon a to zákon spolkový. Ten však vlastně činnost spolků zakazoval. Na druhou stranu se stal normou pro zakládání obchodních a živnostenských komor. Jedním z obvodů, jichž bylo celkem osm, se staly České Budějovice. Do českobudějovické komory pak byli delegováni i táborští zástupci.

³⁹ „*My se zavazujeme pro budoucí politický ouřad nějaký dům z obecního jmění koupiti a ten samý dle uznání potřeby též na obecný ouřad zříditi a politickému ouřadu odevzdati a k užívání přenechat, dokud tento ouřad v Táboře pozůstane.*“ Národní archiv Praha, Zemská organizační komise 1853 – 1855, sign. IV/1/206: Tabor.

⁴⁰ Tabor, 12.11. 1864.

Udržování povinnosti skládat přísahu lze doložit i na dalším příkladu o patnáct let později. „*V neděli dne 2. listopadu t.r. po velkých službách Božích, jimž městská rada a obecní zástupcové, [...], přítomni byli, skládalo nově zvolené obecní představenstvo v městské zasedací síni slib věrnosti a oddanosti J. V. císaři a králi Františku Josefu, poslušnost zákonům zemským a svědomité plnění povinností obce se týkajících do rukou c. k. místodržitelského rady a okresního hejtmana p. J. Bradacze, který jak p. purkmistra M. Schöne, [...] a přijav od všech rukou dáním slib, opustil za svolání hlučného „sláva“ zasedací síň.*“ Tabor, 8.11. 1879.

3.3 Táborská záložna

Po roce 1850 začaly vznikat v řadě měst záložny. Krajská vláda v Českých Budějovicích dala podnět k založení záložny na Táborsku již v roce 1852. K uskutečnění tohoto rozhodnutí ale nedošlo. Díky nedostatečné připravenosti regionu, v němž dosud nepřevládala obchod a průmysl, neexistovalo v této oblasti město, v němž by záložna mohla vzniknout. Dalším z důvodů odložení jejího vzniku také mohla být vyčerpanost městských financí.

V roce 1857 došlo k novému jednání o vzniku záložny. Obnovený táborský krajský úřad⁴¹ zahájil nová jednání s městským zastupitelstvem o zřízení městské spořitelny. Městské zastupitelstvo roku 1858 schválilo vznik peněžního ústavu a 14. září 1859 založil městský výbor garanční fond v hodnotě 10 000 zlatých pojištěných na nemovitostech města.⁴²

Stanovy byly vypracovány o dva roky později, tedy v roce 1861. Protektorem se stal krajský hejtman, předsedou výboru spořitelny byl zvolen táborský purkmistr.⁴³ Městská spořitelna zahájila svou činnost 1. února 1862.

3.4 Spor o zbourání vnější Pražské brány

Obecně vnímaným stereotypem charakterizujícím činnost městských zastupitelstev těsně po jejich zasednutí v čelo města bývá tvrzení, že tito zástupci obce neměli žádný cit pro historickou tradici a bezmyšlenkovitě začali odstraňovat fortifikační systém měst. Bourány byly hradby i městské brány. Ale nebylo tomu tak vždy.

Do roku 1856 spadá v Táboře další z významnějších událostí let padesátých. Táborské zastupitelstvo odmítalo poslechnout příkaz okresního úřadu a zbourat vnější Pražskou bránu. Táborský purkmistr se pokoušel dovolat podpory konzervátora památkové péče. Marně. Brána byla podle jeho názoru

⁴¹ V roce 1855 zahájily činnost smíšené okresní a krajské úřady. Místo 76 okresních hejtmanství vzniklo 208 smíšených okresních úřadů v sídle okresního soudu. Více v: Zdeňka Hledíková – Jan Janák – Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 275.

⁴² Karel Poustka, *Vývoj*, s. 169.

⁴³ Tehdy jím byl Jakub Zeis, později byl předsedou spořitelny zvolen Emanuel Zeis.

bezpečná. Spor se táhl až do roku 1858, kdy purkmistr Jakub Zeis obdržel důtku od pražského místodržitelství. Teprve potom spor utichl.⁴⁴

Na druhou stranu je spravedlivé připustit, že bourání dalších bran nikdo nebránil.⁴⁵ Příčinu lze možná hledat i v striktním příkazu z okresního úřadu.

Stejně se postupovalo i při postupném bourání tábořských hradeb. Ale hradby jako takové stále více ztrácely svou původní funkci. Války v 19. století se totiž nevedly tak, že by docházelo k dlouhodobému obléhání měst. A hradby skutečně bránily rozvoji stavitelské činnosti ve městech i vzniku nové infrastruktury.

S postupující industrializací, modernizací dopravy, postavením železniční sítě atd. bylo nutné vybudovat nové komunikace. I to lze doložit na příkladu Tábora.

V šedesátých letech začalo město usilovat o připojení na železniční síť. Po otevření C. k. privilegované Dráhy císaře Františka Josefa v roce 1871 se začalo s budováním ulice, prostorné třídy, která spojovala starý Tábor s nádražím. V prostoru mezi těmito dvěma centry života v Táboře začala vznikat nová obytná čtvrť a původní středověké město se stalo „pouhým“ historickým jádrem.

3.5 Obecní zřízení

Po uplynutí tříletého volebního období se měly konat nové volby. Ty se neuskutečnily, a tak obecní představenstvo z roku 1850 vládlo až do voleb roku 1861.⁴⁶

Stejný osud potkal již zmíněné obecní zřízení, které fakticky bylo vypracováno až roku 1859. A to s tou působností, že prakticky nevstoupilo v platnost.⁴⁷ Po pádu neoabsolutismu, spojeném s nákladným vedením války, a

⁴⁴ Více v: Národním archivu Praha, Prezidium místodržitelství 1855 – 1859, sign. 3/21/5. (Informace čerpána z: Jiří Kořalka – Luboš Lancinger, *Soupis archivních pramenů ke stavebnímu vývoji historického jádra města Tábora*, Praha 1979, s. 57.)

⁴⁵ S výjimkou Bechyňské brány, která byla spolu s hradem Kotnovem v osmdesátých letech zrekonstruována na přímý zásah Emanuela Zeise.

⁴⁶ S výjimkou volby náhradníků v roce 1857, ale daný spis se nedochoval. Více v: Karel Poustka, *Vývoj*, s. 54.

⁴⁷ Kromě ustanovení o domovském právu.

po vydání Říjnového diplomu, který sliboval obnovení ústavnosti, začaly být odstraňovány některé zásahy do samosprávy.

21. února 1861 vznikla únorová, nebo také Schmerlingova ústava, jejíž součástí byla zemská zřízení. Dle těchto zemských zřízení byly vyhrazeny školské záležitosti výhradně zemím.⁴⁸ Proto začalo docházet k nacionalizaci obecního i středního školství. A proto také mohlo v Táboře roku 1862 vzniknout české gymnázium.

Na rok 1861 potom také byly vypsány nové volby. Ve většině měst, v nichž měl převahu český živel, vyhráli Češi.

Nejinak tomu bylo i v Táboře.

3.6 Volby 1861

O průběhu únorových voleb nemáme dochováno příliš zmínek. Volební listina se nedochovala, ze spisů je ale možné říci, že se volilo již ve třech volebních sborech.⁴⁹

Starostou města byl opět zvolen Jakub Zeis. Prvním radním se stal František Veger, druhým radním byl Moric Schöne, třetím František Kotrbelec a čtvrtým František Fiala.

Členů výboru bylo 18: Čeněk Bárta (cukrář), Václav Ctibor (soukeník), Jan Formánek (učitel), František Koudela (městský stavitel), Antonín Mansfeld (katecheta), Václav Nebuška (obchodník), Vojtěch Stárek (voskář), Václav Svoboda (soudní adjunkt), Josef Vostrý, Bedřich Bretter (knihař), baron z Ehrenbergu (okresní představený), Václav Kopp (notář), Emanuel Krejcz (učitel), Ludvík Mendel (obchodník), Josef Pfeifer (učitel), Jan Suchomel (mlynář), František Veselý (mlynář) a Antonín Živna (obchodník).⁵⁰

⁴⁸ Článek 18 ve Schmerlingově zemském zřízení z 28. února 1861. Milan Hlavačka, *Zlatý věk*, s. 90.

⁴⁹ 129 voličů prvního sboru, 92 voličů druhého sboru, 479 voličů třetího sboru. Z tohoto počtu vyplývá, že třetí volební sbor byl v Táboře nejpočetnější. Proto je tedy „záhadou“ obsazení pouze dvou voličských sborů v roce 1850. Karel Poustka, *Vývoj*, s. 54.

⁵⁰ Tamtéž.

Z rozložení sil v novém zastupitelstvu vysvítá, že i nadále v obci vládla řemeslnicko – obchodnická třída. Poklidné vody její vlády začali narušovat až později učitelé z nově otevřeného gymnázia.⁵¹

Dalším zdrojem informací může být zpráva z deníku Tábor o tři roky později. Autor článku upozorňuje na průběh voleb z roku 1861 a varuje před jejich opakováním.⁵²

Zprávy o volbách (a zároveň o činnosti zastupitelstva v roce 1861) podává dopisovatel do deníku Hlas roku 1862. Ve svém hodnocení uplynulého roku praví: „Vybojovali jsme sobě zastupitelstvo obecní, kteréž s obezřelostí a stálou pílí o dobro obce se stará a chyby zastupitelstva dřívějšího krok po kroku opravuje.“⁵³

⁵¹ Volby v roce 1867 tak znamenaly přelom, kdy k tábořským stranám státního úřednictva a řemeslnicko-obchodnické vrstvy přibyla třetí strana. Jiří Kořalka, *Řemeslnicko-obchodnická elita v čele samosprávy města Tábora v letech 1848-1939*, in: Lukáš Fasora – Jiří Hanuš – Jiří Malíř, *Občanské elity a obecní samospráva 1848- 1948*, Brno 2006.

⁵² „Při obecních volbách roku 1861 se dalo vše s takovým spěchem a s takovou lhostejností, že občané mnoho nevybírali, nýbrž šmahem napsali neb volili toho, kdo jim právě připadl na mysl. Tehdy nebyla ani řádná kandidátní listina sestavena, aniž se o kandidátech radilo a rokovalo, nýbrž voliči volili toho neb onoho, jenž právě vedle nich stál, neb jehož jméno jim soused do volební listiny napsal nebo do ucha pošeptal. Prý se také hlasy za máz piva kupovaly a prodávaly. Mnohý občan by byl ovšem rád volil podle svého přesvědčení, ale byl odvislý, nechtěl si učiniti zlo, a proto volil jak mu bylo poručeno.“ Tábor, 21. 5. 1864

⁵³ Hlas, 8.1. 1862. V tomtéž článku dopisovatel dále říká: „obecní zastupitelstvo stará se o uspořádání, rozmnožení a zvelebení obecního jmění novými stavbami ve městě i ve dvořích, kanalizováním, dlážděním... též o duševní blaho občanů pečuje zastupitelstvo starostlivostí svou o školy, podporu učitelstva.“

4. LÉTA ŠEDESÁTÁ

4.1 Rozhodnutí obecního zastupitelstva

Oproti létům padesátým se šedesátá léta vyznačovala poměrně velkou aktivitou v kulturním i národním životě města. Dalo by se říci, že trend, započatý na konci padesátých let, pokračoval.

V roce 1861 tedy bylo zvoleno staronové obecní představenstvo. Dále bylo na volební schůzi nařízeno, aby vznikly čtyři komise, jež provedou soupis obecního majetku, který byl dosud nejasný.⁵⁴ Na tomto soupisu je kromě revize obecního jmění důležité, že zastupitelé jasně přikázali, aby byl pořízen v češtině. K posílení češtiny jako úředního jazyka v Táboře došlo záhy.

Těsně po volbách se na zasedání dne 20. dubna 1861 obecní výborové dohodli, že další jednání obecního zastupitelstva i městské rady budou vedena výhradně česky. Zároveň byl schválen návrh výbora Jana Formánka, aby se schůze konaly každou poslední sobotu v měsíci⁵⁵ a aby na počátku každé výborové schůze bylo čteno zasedání z té předešlé.⁵⁶

Na dalších jednáních byly zřízeny další odbory, mj. odbor stavitelský, kancelářský, lesní⁵⁷ a školský. Ten měl vypracovat návrh, podle něžž by byla otevřena vyšší dívčí škola, a stanovit platy učitelů.

V roce 1863 došlo k rozdělení kompetencí mezi městské radní a purkmistra. Jakub Zeis dohlížel na rozpočty a výroční účty, podepisoval spisy, vedl přehled o lesích. Tato agenda, tedy lesní správa, mu byla odebrána o rok později.⁵⁸

Ve volebním období mezi léty 1861 – 1864 nečinila městská reprezentace žádné výraznější kroky v chodu města. Stále ještě tápala a hledala cestu, kterou

⁵⁴ První komise zjišťovala pozemky, které městu patří, druhá budovy, třetí lesy a čtvrtá movitý majetek. Karel Poustka, *Vývoj*, s. 52.

⁵⁵ Dosud se konaly jedenkrát za rok.

⁵⁶ Po zavedení tištěných zpráv, které měl každý zastupitel k dispozici, došlo ke zrušení čtení. Schvalování protokolu z předchozí schůze na začátku zasedání však bylo zachováno.

⁵⁷ Roku 1862 byly dokončeny instrukce pro lesní a hajné. Téhož roku je purkmistr napomínal, aby tyto instrukce, jejichž výtisk obdrželi, lépe dodržovali.

⁵⁸ Více k těmto otázkám: Karel Poustka, *Vývoj*, s. 54-57.

by městské záležitosti spravovala.⁵⁹

Obecní zřízení a řád byl vydán pro Čechy až roku 1864. Podle něho každá nemovitost musela příslušet k obci, obce se mohly slučovat. Dále se řešilo postavení osob ve městě žijících. Ty se dělily na občany (s domovským právem) a přespolní. Přitom volební hlas byl přiznán jen občanům s právem domovským.

V těchto letech se městské zastupitelstvo několikrát nesešlo, přestože byli její členové řádně obesláni.⁶⁰

Jednoho významného počínu se přece jen velmi aktivně zúčastnilo. Roku 1862 završilo více než stoletou snahu o založení gymnázia v Táboře. Svou roli sehrál i purkmistr.

4.2 Táborské reálné gymnázium

Snahy o založení gymnázia spadají do století osmnáctého, kdy se v roce 1750 Jan Votápek z Rittersvaldu a Václav Grasl obrátili na táborské augustiniány⁶¹ s žádostí, zda by na gymnáziu, pokud by bylo založeno, vyučovali. Ti to přislíbili, přesto gymnázium založeno nebylo.⁶² Do osmnáctého století spadají ještě další dva pokusy o povolení gymnázia a to z let 1765 a 1771.⁶³

K dalšímu obnovení snah došlo za vlády již zmiňovaného purkmistra Kašpara Waltra roku 1816. Tehdy táborští měšťané dokonce chtěli koupit uprázdněnou budovu augustiniánského kláštera. Ovšem tento pokus byl neúspěšný, protože narazil právě na tehdejšího purkmistra. Ten se nejdříve

⁵⁹ Stále totiž chyběl jasný obecní zákon.

⁶⁰ K tomu, aby byl obecní výbor usnesení schopný, musela se sejít minimálně polovina zastupitelů. Zápis o takové schůzi byl však sepsán. Obsahoval jména těch, kteří přišli, a prohlášení, že není usnášení schopné, takže je rozpuštěno. Viz. SOkA Tábor, AMT, inv. č. 346.

⁶¹ V Táboře působili augustiniáni od roku 1640 do roku 1816, kdy zemřel jeden ze dvou posledních členů řádu a druhý odešel do Lnář. Konvent osiřel. Z nařízení Josefa II. totiž měli augustiniáni, spolu s dalšími řády, zakázáno přijímat nové členy. František Dušan Zenkl, *Tricet let reálného gymnázia táborského 1862 – 1892*, Tábor 1892, s. 4-5.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Při příležitosti návštěvy císaře Josefa II. chtěli měšťané získat povolení k otevření.

vymlouval na nedostatek peněz. Když mu měšťané peníze donesli, musel se podrobit. Ale s koupí se úmyslně opozdil a budova mezitím byla prodána.⁶⁴

A tak se založení plnohodnotné střední školy v Táboře stále odkládalo. Neuspěla ani deputace měšťanských reprezentantů složená z magistrátního rady Frauenfelda a měšťanských reprezentantů Jakuba Zeise a Františka Veselého, jež byla vyslána roku 1849 do Vídně. Tam měla ministru školství Lvu Thunovi z Hohensteinu přednést žádost o založení gymnázia. Žádost přednesli, ovšem k jejímu vyhovění nedošlo.⁶⁵

Malý pokrok pak přece jen nastal. V roce 1851 byl čtvrtý ročník tábořské hlavní školy přeměněn na nižší reálku se dvěma ročníky,⁶⁶ k nimž roku 1858 přibyl ročník třetí.

Původně sídlila nižší reálka v bývalých kasárnách. Do nové školní budovy vystavěné podle plánů architekta Štěpána Weisse byla nižší reálka přesunuta roku 1857. Do stejné budovy se přistěhovala také hlavní škola a vyšší dívčí škola.

Podle Františka Dušana Zenkla, autora knihy *Třicet let reálného gymnázia*, na postavení nové budovy měl vliv tábořský purkmistr Jakub Zeis. „[...] v nové nádherné budově školní, jejíž stavba dle plánu c. k. stavitelského úředníka Štěpána Weisse péčí purkmistra Jakuba Zeise provedena byla.“⁶⁷

Nová žádost o zřízení státního vyššího gymnázia byla podána 8. září 1859. Aby městské zastupitelstvo docílilo splnění žádosti, nabídlo, že zajistí na své náklady místnosti a topivo. Odpověď přišla 26. listopadu, kdy došel z místodržitelství přípis, v němž žádá, aby obec upřesnila konkrétní sumu, již poskytne pro nově vzniklé gymnázium.

Obecní zastupitelstvo se tedy 21. května 1860 rozhodlo složit jistinu eráru na 100 000 zlatých⁶⁸ a přebralo výlohy za zřízení gymnázia. Na oplátku žádalo, aby školní plat byl dodáván státem.

⁶⁴ František Dušan Zenkl, *Třicet let*, s. 5.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Návrh na rozdělení a současně na vznik dívčí školy byl podán 15. prosince 1850 pod číslem 3028. „*Má-li město Táboře druhý rok totiž praktický 4 te třídy utvořen a tím podrealní škola s jedním theoretickým a jedním praktickým rokem zavedená býti.*“ SOKA Tábor, AMT, 1195 III/7, kart. 49

⁶⁷ František Dušan Zenkl, *Třicet let*, s. 6.

⁶⁸ 20 000 zlatých přislíbili právováreční měšťané a krajský hejtman Laufberger žádal obce i velkostatkáře okresu, aby na školu přispěli. Tamtéž.

Avšak 10. srpna téhož roku přišla odpověď z ministerstva, že z ohledu na stav státních financí vyšší gymnázium být zřízeno nemůže. Ale pokud obec chce, tak může na své útraty zřídit gymnázium nižší. To by pak v příhodné době mohla přeměnit na vyšší.

Následovaly další peripetie. Doba, kdy mělo vzniknout reálné gymnázium, se však nezadržitelně blížila. Obecní výbor Emanuel Krejcz začal opět prosazovat svou myšlenku na zřízení této školy. Obecně se totiž soudilo, že reálná větev a gymnázium nemohou existovat společně. Emanuel Krejcz si však trval na svém. Navrhoval, aby první a druhý ročník byl pro všechny žáky společný a teprve ve třetím roce studia by se studenti rozhodli, zda chtějí jít na reálnou větev či gymnaziální.⁶⁹

Definitivní usnesení o reálném gymnáziu bylo přijato 20. srpna 1862. Schůzi předsedal purkmistr města Jakub Zeis.⁷⁰ Ale bylo nutno uspořádat další záležitosti. Protože tato škola měla být zřízena na náklady obce, musela se obec postarat i o krytí školních výdajů. Proto vznikl zvláštní fond, do nějž dala svůj vklad nejen obec táboorská, ale také právovárečné měšťanstvo a další obce z táboorského regionu.

Dlouho očekávaný dekret přišel 19. srpna 1862. Jím bylo reálné gymnázium povoleno. Již 23. září 1862 zvolilo městské zastupitelstvo prvního ředitele školy, kterým se stal Václav Křížek.⁷¹

Slavnostního otevření se reálné gymnázium dočkalo 4. října 1862. Bylo jediným místním reálným gymnáziem, a gymnáziem vůbec, na němž se vyučovalo v češtině. Oslava, jež se při této příležitosti konala, byla velkolepá. Vždyť táboorské reálné gymnázium bylo první svého druhu v habsburské monarchii vůbec.

⁶⁹ Některé předměty i v rozdvojené větvi zůstaly stejné, ale např. latině a řečtině se učilo na gymnáziu; stavitelství a deskriptivní geometrii na reálce. František Dušan Zenkl, *Tricet let*, s. 8-10.

⁷⁰ Původní usnesení o jistně bylo přijato již dříve. Její výše se zachovala, tedy 100 000 zlatých, ale byla získána půjčkou od české spořitelny v Praze s dobou splatnosti 200 let. Tamtéž.

⁷¹ Ten od roku 1870 působil současně jako okresní školní inspektor. Zasloužil se o zřízení vyšší dívčí školy, o zvýšení počtu obecných škol na Tábořsku i o přeměnu městské opatrovny v mateřskou školu a velkou aktivitu projevoval i jako místní zastupitel. Jiří Kořalka, *Vznik táboorského muzea roku 1878*, Tábor 1978, s. 19-22.

Slavnost započala již 3. října večer, kdy se v divadle konalo představení *Obžínky* od Josefa Kořenovského. K tomuto výjimečnému okamžiku v dějinách města přijel do Tábora biskup Jan Valerian Jirsík.⁷² Ten také na slavnosti 4. října sloužil mši a vysvětil školní budovu.⁷³ Církevní část slavnosti byla skončena v chrámu Páně zpěvem písně *Te Deum laudamus*. Světská slavnost pokračovala hostinou v měšťanské besedě.

Správu reálného gymnázia tedy převzalo město Tábor. To také projednávalo veškeré finanční záležitosti týkající se reálného gymnázia – platy učitelů, přiděl dříví na topení, vypisování konkurzů na místa učitelů atd.

Také se zabývalo placením školného. V protokolu ze zasedání městské rady ze 7. listopadu 1863 výbor Josef Zarda žádá, aby „ačkoliv se slovi usneslo že pouze na rok školní 1863 příslušníci zdejší obce od školného na reálném gymnasium osvobozeny byli, ředitelství reálného gymnasium vyrozumění obdrželo, že jsou budaucně osvobozeni. P. purkmistr odvěti že prvně měl oumisl o věci te promluvití.“⁷⁴

Dále purkmistr žádal, aby se konečné rozhodnutí posunulo na zasedání, kde se bude projednávat městský rozpočet.

Starost obce o reálné gymnázium nekončila. Náklady na jeho provoz byly tak vysoké, že je obec nemohla nést. Proto roku 1869 požádala o převzetí reálného gymnázia do státní správy, což se stalo roku 1870.⁷⁵

Ani pak si však nemohla vydechnout. V osmdesátých letech přišel výnos ministerstva školství, kterým měla být zrušena reálná větev gymnázia. Zdvihla se vlna odporu a boj o její zachování provázal město po několik let.

⁷² Na jeho příjezd připravovali se táborští obyvatelé pilně. „K uvítání jeho biskupské milosti vystavěna byla na Pražském předměstí slavnostní brána s nápisem „Vítej nám“ ozdobena jsouc odznaky biskupskými, množstvím praporů v slovanských barvách, českým lvem a znakem městským. [...] Dne 3. t. m. o 4. hodině odpoledne oznamovaly rány z hmoždírů a zvuky zvonů, že se blíží očekávaný duchovní otec a miláček národa, jemuž pan c. k. okresní a pan děkan byli jeli vstříc. U slavnostní brány byl nejdůstojnější pan biskup nejprve uvítán od zastupitelstva obecního, na to podaly malé dívky v červenobílém oděvu krásnou kytici.“ Hlas, 7. 10. 1862.

⁷³ Budova se nacházela v bývalém augustiniánském klášteře na dnešním náměstí Mikuláše z Husí.

⁷⁴ SOKA Tábor, AMT, inv. č. 346.

⁷⁵ Gymnázia obecně byla součástí státního aparátu, což byl také důvod k postátnění tábořského reálného gymnázia.

4.3 Volby roku 1864

Na základě zemského zákona č. 7 z 16. dubna 1864, jenž zaváděl nové obecní zřízení, mělo zároveň dojít k uskutečnění voleb. K těm by pravděpodobně stejně došlo, protože předchozímu obecnímu představenstvu uplynulo tříleté volební období.

Volby tedy byly ohlášeny na konec srpna roku 1864 a poprvé jim přecházela tisková volební kampaň.

V dubnu roku 1864 totiž začal vycházet první regionální týdeník – *Tábor*. Vycházel každou sobotu dopoledne v redakci Jana Franka.⁷⁶

Na stránkách tohoto týdeníku se již v květnu začaly objevovat jak výzvy k voličům, tak články, jež hodnotily uplynulou činnost městského představenstva. A autoři článků se rozdělili do dvou skupin.

Jednu skupinu představovali příznivci současného městského zastupitelstva, kteří jeho činnost v uplynulém tříletém volebním období chválili. V čísle 4 pisatel říká: „Doufáme, že zde vyslovujeme mínění, ne-li veškerého občanstva, daleké jeho většiny, že s blahým pocitem a se spokojeností můžeme ohlédnouti na zdárné účinkování nynějšího zastupitelstva.“⁷⁷

S tímto názorem ovšem striktně nesouhlasí druhý pisatel článku z *Tábora* číslo 6. Ten sice souhlasí, že všechny ty záležitosti byly vykonány, ale zdůrazňuje, že nelze také opominout chyby současného zastupitelstva, které „všecky dobré věci, o kterých článek zmíněný mluví, naše zastupitelstvo jen tenkrát vykonalo, pokud se svorností a s dobrým úmyslem ve výboru rokovalo a uzavíralo.“⁷⁸

⁷⁶ V prvních dvou letech, tedy v období zmíněného volebního boje, *Tábor* redigoval Martin Kolář – pozdější učitel reálného gymnázia, městský archivář, jeden z iniciátorů založení tábořského muzea. Jiří Kořalka, *Vznik*, s. 22-24.

⁷⁷ *Tábor*, 21.5. 1864. V tomto článku autor dále poukazuje na složitou cestu k otevření gymnázia, ale zároveň tvrdí, že obecní zastupitelstvo k tomuto cíli napnulo všechny své síly. Kromě vybudovaného školství (v tomtéž roce jako gymnázium vznikla vyšší dívčí škola a r. 1863 průmyslová škola) připomíná otevření spořitelny, okrašlování města, opravení vodárny, atd.

⁷⁸ *Tábor*, 4. 6. 1864. V článku upozorňuje na to, že se několikrát obecní zastupitelstvo nesešlo, že odmítlo dobrý návrh pouze z osobní zášti k předkládajícímu členovi rady; odsuzuje stranictví, nabádá k sestavení kandidátní listiny atd.

Jako poslední ukázkou volební kampaně bych uvedla část provolání „několika dobře smýšlejících“ z čísla 10. „Vzdejme se tedy všechněch agitací a dejme na slovo mužů ctných a spravedlivých, jež si sami vyvolíme, by nám sestavili listinu těch, kteří mají obec naši budoucně zastupovati.“⁷⁹

Přes spory v denním tisku o to, koho volit, se volby uskutečnily. A to 22. srpna od 9 hod. do 12 hod. a odpoledne od 15 hod. do 18. hod. ve III. voličském sboru, 25. srpna od 9 hod. do 12 hod. ve II. voličském sboru a 27. srpna v tutéž hodinu v I. voličském sboru v sále městské střelnice.

Ve třetím voličském sboru zvoleni byli: Moric Schöne, Bedřich Bretter, Josef Zarda, Jakub Zeis, Josef Chládek, Ludvík Mendl, Josef Vostrý, Jan Kamberský, Josef Pechem, František Laužecký.

Ve druhém volebním sboru pak byli zvoleni: Karel Ctibor, Karel Hoffer, Jan Křemen, Karel Thir, Matěj Mareš, Josef Mansfeld, Vojtěch Stárek, Karel Jelínek, Bedřich Fiala. Alexander Pleiveis.

A konečně zastupiteli za první sbor se stali: Dr. Eduard Formánek, Vojtěch Šašek, Alois Mendl starší, Augustin Veger, Josef Zeis, Jan Suchomel, Šalamoun Guttman, Alois Pekárek, Dr. August Lavante, Antonín Živna.

Cesta ke konečným volebním výsledkům byla komplikovaná. Byla podána odvolání, po nichž následovaly opravy seznamů voličů. Také došlo ke zrušení výsledků voleb v I. a II. sboru, které se musely znovu konat. Nakonec však bylo úspěšně zvoleno třicetičlenné obecní zastupitelstvo. Starostou města se potřetí stal Jakub Zeis. Radními pak byli zvoleni Moric Schöne, dr. Eduard Formánek, Bedřich Bretter a Vojtěch Stárek.⁸⁰

První veřejné sezení nově zvoleného obecního zastupitelstva se konalo 26. listopadu 1864.⁸¹

⁷⁹ Tábor, 2.7. 1864. Dále vyzvali ke schůzi do měšťanské besedy na 10. července, kde se měl ustanovit komitét pro sestavení kandidátní listiny. Ta byla sestavena a v týdeníku Tábor zveřejněna.

⁸⁰ Karel Poustka, *Vývoj*, s. 57.

⁸¹ SOKA Tábor, AMT, inv. č. 346.

4.4 Vyšší hospodářská škola

Táborské školství začalo znovu získávat svou ztracenou pověst po založení reálného gymnázia. Ovšem to představovalo pouze střední školu. Odborná škola zde stále chyběla.

O zbudování vyšší hospodářské⁸² školy se začalo jednat opět na obecním zastupitelstvu, kde byl předložen návrh na její zřízení. Ten pak byl odeslán do Prahy a opět se čekalo na povolení.

„Výnos král: zemského výboru z Prahy od 20ho září 1865 č 13 800 dle kterého městu Táboru bylo svoleno zřízení vyšší hospodářské a hospodářsko-průmyslové školy české.“⁸³ Škola tedy směla vzniknout, ale oproti podané žádosti neměla vzniknout na náklady zemského fondu. Financování této školy muselo opět přebrat město. Pokud chtělo, aby škola vznikla.⁸⁴

Vyšší hospodářská škola začala fungovat od listopadu 1866. Původně měla být oborem dvouletým, ale od roku 1877 existovala jako obor tříletý.

Zprávu o otevření a následující slavnosti podal purkmistr Jakub Zeis na zasedání obecního zastupitelstva 2. listopadu.⁸⁵

Zřízením těchto dvou středních škol se Tábor stal centrem školství okresu a získal pověst za hranicemi tohoto okresu. Školství střední i odborné zde bylo na vysoké úrovni.⁸⁶

4.5 Železniční akce

Postupující industrializace zasáhla také do Tábora. Pro hospodářský život ve městě se začalo jevit jako nezbytně nutné připojit Tábor na vznikající

⁸² Zemědělské.

⁸³ SOKA Tábor, AMT, inv. č. 346.

⁸⁴ Pro školní účely obec odkoupila Klavíkovský statek. Zde se studenti zacvičovali v praxi.

⁸⁵ „Pan předseda prohlásil sezení za úplné a zahájil to samé přednáškou, že o sezení obecního zastupitelstva dne 20. října 1866 byla při slavnostním otevření vyšší hospodářské zemské školy mimo jiných také svolena na výlohy obce společná hostina, na ten způsob jak by ji odbor slavnostní byl za vhodnou uznal.“ SOKA Tábor, AMT, inv. č. 346.

⁸⁶ Obzvláště profesori gymnázia se proslavili: Martin Kolář jako historik města a duše vzniku muzea, učil zde i August Sedláček atd. Na vyšší hospodářské škole později učil Emanuel Zeis i jeho syn Egon.

železniční síť. Počátek těchto snah spadá do let šedesátých, přestože první vlak přijel do Tábora až roku 1871.

Snahu a ochotu připojit Tábor na železniční síť ocenilo tábořské zastupitelstvo udělením čestných měšťanství jejím tvůrcům již v roce 1865.⁸⁷

Konsorcium knížete Karla Schwarzenberga získalo koncesi pro stavbu železnice Praha – Vídeň s odbočkou přes Tábor 11. listopadu 1866.

V tábořském tisku se objevilo prohlášení městské rady: „Dle ctěného přípisu podnikatelstva stavby železné dráhy Františka Josefa v Táboře se tímto u všeobecnou známost uvádí, že se ihned započne stavěti dráha přes pozemky městu Táboru přináležející.“⁸⁸

24. dubna byla slavnostně zahájena práce na železnici. Průvod šel Pražskou ulicí, přes předměstí až na staveniště. V tomto průvodu pochopitelně nemohli scházet představitelé města. Nechyběl ani Jakub Zeis.

4.6 Válka

Šedesátá léta nejsou pouze léty pokroku a národního vzepětí. Jsou také dobou, kdy habsburská monarchie vstoupila do války. Tato skutečnost se promítla do života monarchie, především pak její české části. Po dlouhých letech to byla válka, která se dotýkala přímo českého království. Přítomnost pruského vojska znamenala pocit nejistoty a strachu, jež podstatně ovlivnily náladu celé společnosti.

Odráz válečných událostí se pochopitelně projevil i v Táboře. Dne 7. července 1866 se sešlo obecní zastupitelstvo a na svém jednání projednávalo otázku současné válečné situace.

⁸⁷ V roce 1865 se říká na obecním zastupitelstvu: „A poněvadž též i železnice skrze město Tábor ku Praze skrze účinkování kr: Ministra pana hraběte Belgredy a pak pana hraběte Vratislava a p. kníže Karel Švarcenberga docílena byla, usneslo obecní zastupitelstvo jednohlasně by tímto pánům bylo čestné měšťanské právo uděleno.“

⁸⁸ Tábor, 24. 4. 1866.

„Následkem nynějšího vojenského běhu a snad mohoucího vtrhnutí nepřátelského vojska do Tábora uznalo se za nutno s obecním zastupitelstvem se chránění města od nepřátelské invazí a udržení pořádku v městě.“⁸⁹

To byl ve skutečnosti hlavní důvod schůze, kterou svolal purkmistr města. Dále se projednával postup, kdyby nepřítel vtrhl do Tábora.⁹⁰ Ten se probral důkladně. „Vpádů kdyby nepřítel měl s[e] k městu Tábora blížiti mají se jak na věž ta[k] na bránu bílé prápory vystrčiti, by se nepříteli neodpor města tímto dokázal.“⁹¹

Protože se válečné události dotýkaly opravdu všech, utvořili táborští měšťané komitét pro podporování raněných vojáků. Za jeho předsedu byl zvolen rytíř Jan Nádherný a místopředsedou se stal Jakub Zeis.

Táborské měšťanky za svými manželi nezaostaly. 18. června 1866 rovněž utvořily spolek, který měl podporovat raněné. Ve svém prohlášení slibují, že každý sebemenší dar bude náležitě oceněn zveřejněním jména v tisku. Mezi členkami spolku je i jméno Františky Zeisové, manželky Jakuba Zeise.⁹²

4.7 Pomník Josefa Vlastimila Kamarýta

Jednou z důležitých akcí na podporu národního vědomí se stala myšlenka na vystavění pomníku Josefa Vlastimila Kamarýta, kněze a národního buditele, který po léta působil v klášteře v Klokotech. Tato myšlenka poprvé ve veřejném životě spojila Jakuba a Emanuela Zeisovy.

Emanuelovi bylo pouhých šestnáct let, když se v týdeníku *Tábor* objevila výzva jeho otce ke sbírce na zbudování pomníku a pouhých dvacet, když byl pomník odhalen. V té době již byl předsedou výboru pro jeho postavení.

Zmíněná výzva k založení pomníku J. V. Kamarýta se objevila v *Táboře* dne 14. května 1864. „Národe českoslovanský! tys vždy dokázal, že ctíš, že vážíš

⁸⁹ SOKA Tábor, AMT, inv.č. 346.

⁹⁰ jedním z bodů bylo i: „*Těž se stalo usnesení aby se zhotovilo od okr. zastupitelstva svolání na osadnictvo táborské o udržení pokoje.*“ SOKA Tábor, AMT, inv. č. 346.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tábor, 23. 6. 1866.

si mužů, již tobě obětovali, co jejich bylo, tys snahy láskou, přání jejich důvěrou vždy věčnil, tys mnohé ze svých v pomnicích chtěl zvěčniti a zvěčnil, národe drahý, i nyní dokaž to a vyznej před celým světem, že pověčným jsi těm, již vzbudili tě k životu, že v řadu těch patří i Kamaryt.“⁹³

Obsah tohoto provolání k národu českoslovanskému formuloval protektor komitétu pro postavení pomníku Jakub Zeis.

Návrh pomníku vznikl z pera architekta Šimanovského. Ale k přikročení vyhotovení návrhu došlo později, než bylo v plánu, protože příspěvky na pomník se scházely zvolna. Pomník měl stát 500 zlatých a v roce 1866 jich bylo sebráno pouhých 300. Za vinu se to pochopitelně dávalo i válce, nejen liknavosti tábořského obyvatelstva.

Peníze se scházely postupně a pomalu, jejich sbírání ztížila válka, takže odhalení pomníku se posunulo o rok oproti předpokladům. O všech dárcích pečlivě informoval *Tábor*, jenž po válce poukázal na to, že místo pro pomník je vyměřeno a popisuje i podobu, jakou by měl dostat.⁹⁴

K odhalení pomníku, který dodnes stojí na bývalém tábořském hřbitově u sv. Jakuba, došlo 31. srpna a 1. září 1867 při velké národní slavnosti.

Na začátku bylo kázání klokotského důstojného pana faráře Hulakovského, který zdůraznil zásluhy Josefa Vlastimila Kamarýta – kněze a učitele. Poté zazpíval pěvecký spolek staročeský chorál.

„Sotva dozněly zvuky písně, vystoupil na vyvýšené místo právník p. Em. Zeis, by i on jménem komitétu na zásluhy Kamarýta ukázal. Pan Zeis líčil v delší, vzletuplné a velmi dobře promyšlené řeči Kamarýta co básníka a buditele národu. Líto nám, že opravdu pěknou řeč tuto zde výslovně podati nemůžeme.“⁹⁵

⁹³ *Tábor*, 14.5. 1864.

⁹⁴ „Výbor pro zbudování pomníku Kamarýtova obdržel předešlý týden od Umělecké besedy Pražské veškeré plány i rozpočet k tomuto pomníku a proto se může přímo k vystavění pomníku přikročiti. [...] není v nynějším čase ani pomýšlení, kde jiné nutnější sbírky se nedaří a válečný ruch obecnstvo na jiné strany poutá.“ *Tábor*, 16. 6. 1866.

⁹⁵ *Tábor*, 7.9. 1867.

Přípravné práce na vystavění pomníku, slavnostní řeč a následné předložení účtů bylo první veřejnou akcí, do níž se Emanuel Zeis zapojil. A podle soudu novin, které mu později nebyly příliš nakloněny, to byl úspěšný první krok.

„Kdokoli zná jen povrchně historii pomníku, jenž zítra slavnostně odhalen a posvěcen bude, jistě nemůže upřít úplné uznání těm, jichž snahou postaven náhrobek Kamarýtovi... musí uznat píli, která se neohrozila ničím, všem je přemohla a nyní, slavíc skvělé vítězství, dílo své korunuje.“⁹⁶

4.8 Odchod Jakuba Zeise z veřejného života

Zbytek šedesátých let se nesl ve znamení převedení reálného gymnázia na stát, což se uskutečnilo darovací listinou roku 1870.

Volby v roce 1867 nepřinesly žádnou výraznou změnu obsazení čelného místa ve městě.⁹⁷ Starostou byl počtvrté zvolen Jakub Zeis.

O rok později pak došlo k nové správní reformě, při níž byly zrušeny kraje. Přesto Tábor zůstal sídlem krajského soudu, státního zastupitelství i berního úřadu. Svůj vliv tedy neztratil.

V roce 1868 ustanovilo obecní zastupitelstvo svým právním zástupcem Dr. Karla z Herrnrittu,⁹⁸ u nějž nastoupil svou advokátní praxi Emanuel Zeis.⁹⁹

V roce 1870 se opětovně konaly volby. A změnu na postu purkmistra by nepřinesly, kdyby se Jakub Zeis nerozhodl volbu odmítnout. V posledním roce svého úřadu, tedy v roce 1869, byl často nemocen. A tak, přestože byl v sezení nového obecního zastupitelstva dne 3. prosince 1870 zvolen většinou hlasů, pro nemoc odmítl úřad přijmout. Novým starostou města se tedy stal Moric Schöne.

Jakub se stáhl do ústraní. Až do své smrti 21. ledna 1879 se veřejnosti stranil. Ovšem táborští na svého prvního starostu nezapomněli. Jeho nekrolog

⁹⁶ Tábor, 31.8. 1867.

⁹⁷ Při těchto volbách se do obecního zastupitelstva dostal ředitel reálného gymnázia Václav Křížek, jehož aktivita později přispěla k prosazení řádného městského rozpočtu i k založení tábořského muzea.

⁹⁸ Následně mu byla udělena plná moc pro zastupování města. Karel Poustka, *Vývoj*, s. 59.

⁹⁹ Emanuel František Zeis se narodil 1. ledna 1847, vystudoval tábořskou nižší reálku a gymnázium v Písku, kde roku 1866 maturoval. Možná že odchod syna na studie do jiného města byly jedním z důvodů, proč Jakub Zeis podporoval vznik tábořského gymnázia. Další z jeho synů, Josef, již vystudoval tábořské gymnázium.

vyšel jak v *Táboře*, tak v *Českém jihu*. „Dnes pochovává Tábor svého bývalého otce, hlavu města. Zemřel muž z lidu, prostý občan, který konáním opravdovým povinností občanských, účinnou starostí o potřeby duchové i hmotné města do správy mu svěřeného, vážnosti nabyt po vší obci nemalé a – zasloužené.“¹⁰⁰

¹⁰⁰ Český jih, 24. 1. 1879.

5. SEDMDESÁTÁ LÉTA

5.1 Obecný vývoj

Na počátku let sedmdesátých tedy došlo ke změně na místě purkmistra, kterým se stal Moric Schöne, jenž byl v letech 1874 – 1883 poslancem zemského sněmu. V roce 1872 se mu podařilo pro Tábor získat tabákovou továrnu, která zajistila pracovní místa mnoha ženám v Táboře. Tím také došlo ke zlepšení finanční situace některých rodin. Ovšem podmínky bydlení dělnických rodin byly stále poměrně zoufalé.¹⁰¹

Ovšem krom tohoto zřejmě nového počínu došlo o rok dříve k dovršení snahy let šedesátých. Na podzim roku 1871 byl slavnostně otevřen úsek Gmünd-Tábor-Čerčany železnice Františka Josefa. Až do Prahy byla železnice prodloužena v prosinci téhož roku.

V září roku 1872 pak byl položen základní kámen k Novému městu, jež začalo vznikat v prostoru mezi nádražím a starým Tábořem

5.2 Socha Jana Žižky

19. století bývá označováno jako století páry. Stejně tak dobře o něm lze říci, že bylo stoletím pomníků. Neexistuje snad město v bývalém českém království, jež by nemělo alespoň pamětní desku, která by připomínala slavnou osobnost z jeho minulosti.¹⁰²

Jeden pomník v Táboře vznikl již roku 1867. Další takový podnik má své kořeny rovněž v šedesátých letech. Tábor se od 19. století nedomyšlitelně hlásil k husitské tradici, v níž spatřoval slavný odraz minulosti.

V době husitské totiž Tábor hrál významnou roli v českých a potažmo v evropských dějinách. V 19. století tomu však bylo jinak. Tábor byl běžným provinčním městem.

¹⁰¹ Stavět kvalitní byty pro dělníky se začalo až po přelomu století. Roku 1910 bylo postaveno několik nových rodinných domů určených pro dělníky.

¹⁰² *Město*, s. 267-290.

Od šedesátých let se tedy uvažovalo o vzniku sochy na památku „zakladatele“ města Jana Žižky z Trocnova.

K uskutečnění tohoto cíle došlo až v letech sedmdesátých. V květnu roku 1870 vznikl výbor pro postavení Žižkova pomníku. V čele výboru stanul purkmistr města Moric Schöne.

Již v květnu se započalo se sbírkami. Kasičky byly umístěny dokonce i v táborských hostincích, a tak se finance shromažďovaly poměrně rychle. Když bylo nastřádáno na 4 000 zlatých, zadal výbor zakázku na zhotovení pomníku mladému sochaři Josefu Václavu Myslbekovi. Tomu ale práce nešla od ruky. Pomník měl být hotov již roku 1876, jenže k tomu nedošlo.

Na vině nebyla pouze Myslbekova liknavost.¹⁰³ Problém spočíval i v Žižkově podobě. Autentičnost vojevůdcovy podoby měl potvrdit historik František Palacký. A právě podle jeho návrhu neměl být Žižka vyobrazen tradičně, nýbrž podle popisu Zachariáše Theobalda.¹⁰⁴

Ovšem při vystavení tohoto modelu se jej polekal i sám Palacký. Myslbek musel na modelu pracovat dále a jeho definitivní verzi vystavil v Praze v lednu 1877. Sádrový model pak byl dán slévárně k vyhotovení.

Slavnostního odhalení se socha dočkala dne 26. srpna 1877 opět při velké národní slavnosti. Přesněji řečeno slavnost trvala dva dny. Do slavnostně vyzdobeného města se 25. srpna začali sjíždět hosté, v sedm hodin večer se konalo v divadle představení na Žižkovu počest a po deváté hodině večerní vyšel do města průvod s lampiony.¹⁰⁵

Druhý den začal již o páté hodině ranní střelbou z hmoždířů. Slavnostní průvod vyšel v deset hodin z Nového města (od nádraží). Když se dostal na náměstí, městský tajemník Karel Mlynář pronesl řeč. Po odhalení sochy zvolal: „Ejhle, tuť stojí Žižka náš! [...] Shlédni na nás v okamžiku tomto – a spatříš Čechy své jako jsi je vždycky žádal viděti.“¹⁰⁶

¹⁰³ Mj. zkrachovala i slévárna, jež měla sochu vyrobit, a kameník Šídlo, který měl vyhotovit podstavec, se odstěhoval. Jindřich Vybírál, *Století*, s. 149-152.

¹⁰⁴ Žižka měl mít hlavu nepokrytou, ovšem ověncenou vavřínovým věnce, v pravé ruce měl třímát meč a v levé palcát. Oblečen měl být do polského kroje. Tamtéž.

¹⁰⁵ Tábor, 1. 9. 1877.

¹⁰⁶ Tamtéž.

Vzhled Žižkův – jeho zbraň měla pohrozit nepřátelům obrozeného českého národa, popř. měla sloužit k postrčení do zad vlašných tábořských vlastenců. Malost poměrů mohla vyniknout pouze ve srovnání s velkou minulostí.

Přes vznešené projevy se pak život v Táboře vrátil do svých poklidných maloměstských vod.

Ty však byly rozbouřeny o rok později. V roce 1878 bylo v Táboře otevřeno městské muzeum.

5.3 Radnice a muzeum

Roku 1871 se z městské radnice vystěhoval krajský soud. Městské zastupitelstvo se tak konečně mohlo vrátit do svého sídla. Ovšem to bylo třeba opravit. Dřevěná věžička byla shnilá, budova potřebovala novou fasádu.

Gotizující návrhy vypracované architektem Josefem Niklasem byly schváleny až poté, co slíbil, že náklady na přestavbu nepřekročí částku 8000 zlatých. Plány na přebudování radnice byly velmi podrobné. Obsahovaly dokonce více návrhů, jak by mělo vypadat průčelí radnice.¹⁰⁷

K rekonstrukci město Tábor přistoupilo roku 1877 a téhož roku ji stavitel Klier dokončil. V květnu roku 1878 pak prošla opravou ještě radniční věž.

Konečně se městské zastupitelstvo dočkalo důstojného sídla.

V témže období jako rekonstrukci historické budovy radnice projednávalo městské zastupitelstvo další otázku – vznik tábořského muzea. Tento úkol ale nebyl vůbec snadný. A to i přesto, že muzea vznikala v českých městech již delší dobu.

Václav Křížek a Hynek Mejsnar 17. února 1878 podali písemný návrh městské radě na založení muzea. Až 22. listopadu vznikl komitét, který měl prozkoumat podaný návrh. Na základě vypracovaného posudku městská rada 6. prosince 1878 jednomyslně vznik muzea podpořila. Toto rozhodnutí se stalo zakládajícím právním aktem.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Uloženy v: SOkA Tábor, AMT, inv. č. 3104, 3105.

¹⁰⁸ Jiří Kořalka, *Vznik*, s. 14.

Téměř okamžitě po usnesení zahájilo muzeum svou činnost. Své sídlo našlo v budově radnice.¹⁰⁹ Místnosti, které mu byly přiděleny, se nacházely v druhém poschodí.¹¹⁰ Speciálně pro ně pak byly navrženy skříně, do nichž se ukládaly exponáty.¹¹¹

Během roku 1879 začala městská rada přijímat nejrůznější dary pro muzeum. O dárcích, stejně jako tomu kdysi bylo u pomníku Kamarýta, informoval *Tábor*.¹¹²

Sbírka se dotkla i rodiny Zeisovy. V *Táboře* se objevilo toto prohlášení: „Pro městské a spolu krajinské museum v Táboře věnovali dále pánové: Zeis Jakub, člen obec. výboru, Pelzelovy „Nové kroniky české II. díl“ (tištěný r. 1792) a dvě psané německé modlitební knihy vázané z 18ho století.“¹¹³

Jakub Zeis ml. je v této zprávě jmenován obecním výborem. Nejen tedy Emanuel šel v otcových šlépějích. Při dalších volbách, tedy 25. října 1879, byl Jakub opětovně zvolen a to 112 hlasy.¹¹⁴

Důležité pro objasnění rodinné historie je důležité podotknout, že od roku 1878, kdy zemřel právní zástupce města Dr. Karel Herrnritt, se novým právním zástupcem stal Emanuel Zeis, čímž nakročil do obecní politiky.

Ale zmiňovaným darováním knih kontakt se sbírkami musea pro rodinu Zeisovu nekončil. „Ctěným přípisem ze dne 21. ledna 1880 č. 226 byl můj syn Jakub Zeis vybidnut, aby hedvábnou stužku s vyšíváním nápisem z někdejšího gardistského práporu od roku 1848 na městskou radnici pro muzeum odevzdat.“¹¹⁵

Sedmdesátá léta skončila. Logickým krokem by se zdálo přikročit v historii města k létům osmdesátým. Ale protože ve volbách roku 1879 byl starostou počtvrté zvolen Moric Schöne, zůstalo zastupitelstvo takřka nezměněné. Ostatně

¹⁰⁹ Zde dodnes sídlí Husitské muzeum.

¹¹⁰ V prvním se nacházela zasedací síň, kancelář a kancelář purkmistra

¹¹¹ Jejich návrhy se rovněž nachází v SOkA Tábor, AMT, inv. č. 1264, sign. IV/5, kart. 217.

¹¹² Jako poděkování městské rady byla jména publikována i v druhém místním periodiku a to v *Českém jihu*.

¹¹³ Tábor, 10.5. 1879.

¹¹⁴ Tábor, 30.8. 1884.

¹¹⁵ Dále matka Jakuba Zeise ml., vdova Františka Zeisová sděluje, že žádnou takovou stužku doma nemají, tudíž ji nemohou odevzdat. SOkA Tábor, AMT, inv č. 1264, sign. IV/5, kart. 217.

ke změně v zastupitelstvu při volbách docházelo většinou pouze tehdy, uvolnili se místo.

Počátek let osmdesátých se nesl ve znamení starosti o stavbu nové budovy tabákové továrny, položení železniční trati z Písku do Jihlavy s odbočkou přes Tábor. Dále pak bylo schváleno provedení přečíslování domů.¹¹⁶

K novým volbám mělo dojít roku 1882, ale kvůli neshodám ve volebních listinách¹¹⁷ byly provedeny až o rok později. V průběhu bojů o schválení volební listiny zemřel purkmistr Moric Schöne.

5.4 Emanuel Zeis

Emanuel Zeis vstoupil do táborského veřejného života v roce 1867. Tehdy mu bylo dvacet let. Po studiích práv v Praze¹¹⁸ a ve Vídni se stal roku 1871 auskultantem a roku 1872 adjunktem v Táboře. Roku 1873 požádal advokátní komoru o zapsání do seznamu zemských advokátů. O dva roky později se stal profesorem na vyšší hospodářské škole, ale po roce se místa vzdal, aby mohl provozovat advokátní praxi. Roku 1878 byl městským zastupitelstvem zvolen za právního zástupce města.

Tolik tedy nastíněno z jeho profesního života. Ale co soukromý život? Emanuel Zeis se oženil 4. října 1873 s Marií rozenou Kopfsteinovou v kostele ve Voticích, odkud nevěsta pocházela. Spolu měli dvě děti – dceru Emanuela a syna Egona. Jak již bylo několikrát zmíněno, kvůli nedostatku pramenů osobní povahy o jeho rodinném životě nelze říct víc.

Stejně jako otci i Emanuelovi změnilы život volby. Stejně jako otec i on se veřejně angažoval v obci, v níž se narodil, ještě dříve než stanul v jejím čele.

A zůstal v něm až do své smrti.

¹¹⁶ V roce 1878 měl Tábor pouze dvě části, zatímco do roku 1970 stoupl počet částí na patnáct. Usnesení o změně číslování domů a přejmenování ulic bylo přijato obecním zastupitelstvem na zasedání 13. července 1880. Dokončeno a fakticky provedeno bylo až roku 1884. Otakar Janovec, *Základní informace o historické zóně*, Tábor 1998, s. 43-45.

¹¹⁷ Diskutovalo se hlavně o volebním právu čestných měšťanů.

¹¹⁸ Na právnické fakultě v té době učil např. Václav Vladivoj Tomek předmět dějepis rakouský.

6. OSMDESÁTÁ LÉTA

6.1 Zvolení Emanuela Zeise

Jak již bylo zvykem, výzvy k voličům se objevily v týdeníku *Tábor*. Volby se tradičně uskutečnily ve třech voličských sborech ve dnech 3., 6. a 10. prosince 1883. První zasedání nově zvoleného obecního zastupitelstva bylo svoláno na 22. prosince 1883. Zvoleno bylo třicet zastupitelů, z toho ustavující schůze se zúčastnilo dvacet devět z nich.¹¹⁹ Při hlasování o volbě purkmistra bylo odevzdáno dvacet šest hlasů pro Emanuela Zeise. Ten v krátké řeči za zvolení poděkoval a volbu přijal. Radními se stali: Alexander Seik, Josef Bursík, JuDr. Karel Nedbal, Vincent Bárta, Jan Nedvídek, Josef Mansfeld. Theodor Brdlík a Karel Hoffer. Počet radních se tedy zvýšil na osm.¹²⁰

Zprávy o volbách opět byly podány v tisku. Ovšem mladočesky se vyhraňující *Tábor* je nekvitoval s nadšením. „Máme tedy po volbách. Zdali i při těchto přísná nestrannost rozhodovala – posoudilo obecenstvo naše.“¹²¹

Na následující schůzi dne 14. ledna 1884 byly rozděleny referáty a obory působnosti jednotlivým radním,¹²² ustavena komise pro vykonávání trestního práva¹²³ a rozhodlo se o složení jednotlivých odborů.¹²⁴

Sám purkmistr byl jmenován hned do několika odborů a to do: gymnasiální deputace, kuratoria vyšší hospodářské školy, sboru pro hospodářskou správu školního statku, školského výboru pokračovací řemeslnické školy, kuratoria městského sirotčince a opatrovny a kuratoria městského muzea.¹²⁵

Pravomoci tedy byly rozděleny a městské představenstvo začalo úřadovat.

¹¹⁹ SOkA Tábor, AMT, inv. č. 351.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tábor, 29.12. 1883.

¹²² Alexandr Seik dostal na starost místní policii, Josef Bursík záležitosti obecních staveb, Karel Hoffer záležitosti chudinské, Karel Nedbal patronace, Vincenc Bárta správa městských lesů, Jan Medvídek finanční záležitosti. Josef Mansfeld obecní hospodářství. Theodor Brdlík obecní chodníky a okrášlení města. SOkA Tábor, AMT, inv č. 351.

¹²³ Trestní: Seik, Bursík, Medvídek, Mansfeld, Brdlík. Tamtéž.

¹²⁴ V jednotlivých odborech se měli stát předsedy páni radní bez voleb, protože ti, podle purkmistra Emanuela Zeise, budou současně i referenty městské radě i zastupitelstva, což zjednoduší situaci a zefektivní jejich činnost. Současně bylo navrženo, aby vznikly dva nové odbory – obecního hospodářství a pro cihelnu, druhý pro zvelebení města. Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž.

Již 9. dubna na zasedání zastupitelstva informoval purkmistr o výsledku komisionální prohlídky městského divadla z 13. března, již kvůli bezpečnosti návštěvníků požadovalo okresní hejtmanství. Uvnitř i vně divadla byly nalezeny vážné technické problémy, dále bylo upozorněno na nebezpečí při východu z divadla, protože se při něm návštěvník ocitne hned uprostřed Pražské brány. Tato Pražská brána pak byla shledána nebezpečnou a bylo doporučeno její zbourání.

Městská rada rozhodla, aby se postupovalo podle dobrozdání okresního hejtmanství.¹²⁶

Proti zbourání Pražské brány se však zdvihl odpor. Ihned po zveřejnění článku o jejím zbourání reagoval v *Táboře* August Sedláček, že Pražská brána nemá být odstraněna, protože představuje historicky cennou památkou. Neuspěl. Roku 1884 byla brána zbourána.

Díky tomu se objevil prostor, na němž by mohlo vyrůst důstojné městské divadlo, protože současná budova již nepostačovala.

Spolek divadelních ochotníků nejprve požádal o rekonstrukci, ale ani ta zcela nevyhovovala potřebám tábořských diváků. Přikročilo se tedy ke stavbě nové budovy. Ta vznikla roku 1887 podle plánů Františka Buldra, jenž se nechal inspirovat Národním divadlem. Tato inspirace šla tak daleko, že nad jevištěm se dodnes skví nápis „Tábor sobě“.

Částku 17 000, jež byla potřeba k výstavbě divadla, muselo pochopitelně schválit městské zastupitelstvo. Zdůvodnění nutnosti vystavení divadelní budovy se na zasedání městské rady ujal purkmistr Zeis.¹²⁷ Ten také oznámil, že spořitelna města Tábora přislíbila povolit obci hypotéku ve výši 10 000 zlatých na počátku stavby a po pokročení dalších 7 000 zlatých. Dluh ten se měl splácet z výnosů divadla. Městská rada si vymínila, že nové divadlo bude majetkem obce, stejně tak i vnitřní vybavení divadla.

Proto vznikla smlouva mezi městem a tábořskými ochotníky. „Spolek divadelních ochotníků přijímá divadelní budovu se vším zařízením a se všemi

¹²⁶ SOkA Tábor, AMT, inv č. 351.

¹²⁷ Poukázal na stávající nedostatky divadla – vlhkost, malý prostor, nebezpečí pro diváky díky špatné statice atd. Tamtéž.

svršky do své správy a je povinen tuto vésti jako dobrý hospodář. [...] V případě, že by spolek divadelních ochotníků po delší dobu byl nečinným, nebo že by činnost nevyhovovala oprávněným požadavkům obecnstva, [...] může obecní zastupitelstvo spolku divadelních ochotníků svěřenou správu divadla vypovědětí.“¹²⁸

6.2 Oprava Kotnova a Bechyňské brány

V článku, který oznamoval úmysl zbořit Pražskou bránu, se zároveň říkalo, že měšťanstvo s povděkem kvituje alespoň snahu pana purkmistra o zachování poslední táborské brány – Bechyňské.

24. března 1884 svolal purkmistr schůzi městské rady a zastupitelstva do zasedací síně městské radnice. Na něm prohlásil, že je nutné restaurovat a pro budoucnost města zachovat kulatou věž hradu Kotnova a k němu přilehlou Bechyňskou bránu. Ovšem obec na to nemá prostředky, protože ji čeká oprava děkanského kostela, chlapecké školy, nemocnice atd.

Proto navrhl, aby vznikl čtrnáctičlenný komitét, který by jednak pečoval o Kotnov a jednak se postaral o jeho restauraci.¹²⁹

Do tohoto komitétu byli zvoleni: Emanuel Zeis, jako předseda, Josef Bursík, Karel Nedbal, František Klier, August Sedláček, Martin Kolář, Leopold Ferber, Jan Setunský, Václav Fiala, Theodor Brdlík, Jan Domečka, Jan Karel Frank, Jan Schwarz a František Chrž.

Na schůzi komitétu 20. listopadu 1884 purkmistr oznámil, že Kotnov byl 17. listopadu znalecky ohledán a to architektem Josefem Mockerem. Ten shledal, že ze současného stavu věže nemůže soudit, jak věž a brána vypadaly po založení města. Brána by se měla ponechat ve svém původním vzhledu, jen na její průčelí by měl přibýt znak města. Architekt Mocker se uvolil, že připraví plány na rekonstrukci.¹³⁰

¹²⁸ SOkA Tábor, Táborští ochotníci, inv. č. 5.

¹²⁹ SOkA Tábor, Sbor pro zachování a obnovu Kotnova a Bechyňské brány Tábor, inv. č. 3.

¹³⁰ Tamtéž.

Již 11. března 1885 plány přišly. Téhož měsíce komitét sestavil provolání k občanům tábořským, které bylo zveřejněno i v tábořských periodikách.¹³¹

O průběhu přípravných prací pak purkmistr informoval městské zastupitelstvo na schůzi 21. května.¹³² Sdělil, že sbor se již obrátil dopisy i tiskem k rodákům tábořským a že teď žádá o pomoc i tábořské zastupitelstvo, aby: „otevřelo štědrú ruku svou na zahojení ran, ze kterých řečené památky krvácejí podvratným hlodáním zubu času, nepohodou a živelnými pohromami. – Městu Táboru záleží zajisté nejvíce na zachování těchto pomníkův dějin českých.“¹³³ Obecní zastupitelstvo s tímto návrhem souhlasilo a přispělo.

Na samotnou rekonstrukci samozřejmě finančně přispěl i on sám. Ve dvou splátkách věnoval 100 zlatých.¹³⁴ Další z finančních darů věnovalo na žádost komitétu také okresní zastupitelstvo.

Zmíněný znak města, jak navrhoval architekt Mocker, zhotovila C. k. Odborná škola sochařská a kamenická v Hořicích podle původního znaku. Ten byl škole zapůjčen z tábořského muzea. Přestože sbor chtěl škole veřejně poděkovat v novinách, škola odmítla. Její ředitel to zdůvodnil slovy, že nechce, aby byla nařčena, že si na účet města dělá reklamu. Znak ten se nakonec dočkal svého zveřejnění.¹³⁵ Nakonec byl otištěn v *Zlaté Praze* dne 25.2. 1890.

Přes slavné počátky rekonstrukce postupovala pomalu. Bylo nutné pracovat opatrně. Věž musela být odvlhčena, restaurovaly se dochované obrazy. A v neposlední řadě náklady byly veliké.

¹³¹ „Nejstarší stavební památka a středisko někdejších Táborů, hradní věž bývalého Hradiště hory Tábor, neodolá dle znaleckého posudku na dlouho poněmáhle zkáze, potrvá-li i nadále dosavadní stav. Arkýř spojující bývalý hrad tábořský s bechyňskou branou hrozí již nyní sesutím. V táboře sestoupil se sbor, obrav sobě za účel: hradní věž a bránu bechyňskou zachovati a restaurovat, z příspěvkův a sbírek soukromých i veřejných. Plány k provedení zhotovil slovný stavitel svatovítského dómu pan architekt Josef Mocker. [...] Jsme přesvědčeni, že restaurovaná kotnovská věž a bechyňská brána budou skvostem naší otčiny a strážcem historické slávy našich předků.“ SOKA Tábor, Sbor pro zachování a obnovu Kotnova a Bechyňské brány Tábor, inv. č. 3.

¹³² SOKA Tábor, AMT, inv.č. 351.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Splátky byly ve výši 20 zlatých a 80 zlatých. Pro srovnání: jako výdělečná akce byl pořádán ples Kotnovský, na němž se vybralo 134 zlatých a 70 krejcarů. SOKA Tábor, Sbor pro zachování a obnovu Kotnova a Bechyňské brány Tábor, inv č. 1.

¹³⁵ Tamtéž.

6.3 Emanuel Zeis poslancem

Již bylo řečeno, že roku 1883 zemřel purkmistr města Moric Schöne. Ovšem on nezastával pouze tuto funkci. Byl i poslancem zemského sněmu.¹³⁶ Proto bylo 14. července 1884 svoláno mimořádné zasedání obecního zastupitelstva, na němž byl čten dopis Františka Ladislava Riegra, který požadoval sdělení jména nového poslance.¹³⁷

Purkmistrův náměstek Alexandr Seik oznámil, že městská rada navrhla kandidaturu panu purkmistrovi, který ji přijal.

23. srpna 1883 byly tedy vypsány nové volby pro venkovské obce Tábor, Kanice, Pelhřimov a Soběslav. V nich byl Emanuel Zeis zvolen většinou hlasů.¹³⁸

Zasedání zemského sněmu se konalo jedenkrát ročně, většinou na podzim. První zasedání, jehož se Emanuel Zeis zúčastnil, začalo 9. září 1884.

O zasedání zemského sněmu pečlivě informovaly Národní listy. Proto se v nich hned po zahájení zasedání objevila zmínka: „Dr. J. Škarda podává zprávu o volbách poslanců [...] dra Emanuela Zeise za města Tábor, Kamenici, Pelhřimov a Soběslav, [...] Přítomní poslanci skládají slib poslanecký.“¹³⁹

Slib se skládal na počátku zasedání zemského sněmu. Sněmovní tajemník přečetl formuli slibu a slovem „slibuji“ a podáním ruky se dotýčný stal právoplatným poslancem.¹⁴⁰

Emanuel Zeis se zúčastnil všech zasedání zemského sněmu s výjimkou nemoci v roce 1887. Během zasedání pouze jednou požádal o dovolenou. V zasedací místnosti seděl na sedadle č. 238.¹⁴¹

¹³⁶ Tím byl zvolen i roku 1883, kdy ze 704 odevzdaných hlasů obdržel 644. Emanuel Zeis získal v těchto volbách pouze 1 hlas. Michal Navrátil, *Nový český sněm*, Tábor 1902, s. 62.

¹³⁷ „[...]důvěrný dopis pana Dra. Frant. Lad. Riegra jménem sboru důvěrníkův poslanců českých zaslaný, kterýmž slavné městské zastupitelstvo žádá, aby způsobem v příčině ustanovení se na kandidáta poslanectví do sněmu zemského již obvyklým [...], sdělilo sboru důvěrníkův poslanců českých v Praze na kom se většina [...] byla usnesla.“ SOkA Tábor, AMT, inv. č. 351.

¹³⁸ V Táboře z 294 obdržel 289, v Kamenici z 131 obdržel 75, v Soběslavi z 84 získal 56 a v Pelhřimově ze 102 získal 95. Tábor, 30.8. 1884.

¹³⁹ Národní listy, 10. 9. 1884

¹⁴⁰ „Učiníte co poslancové slib na místě přísahy v ruce nejvyššího maršálka zemského, že chcete J. V. Císaři pánu věrni a Jeho poslušni býti, zákony zachovávatí a své povinnosti plniti.“ Stenografické záznamy sněmu zemského. 1. sezení. 9. září 1883.

¹⁴¹ *Seznam členů českého sněmu zemského*, Praha 1888, s. 96-97.

Jeho činnost na zemském sněmu však byla minimální. Stal se členem několika komisí, např. zdravotní, ale v řečnické činnosti nevynikal. Za léta 1884 – 1889 „řečnil“ pouze dvakrát. Několikrát pak přednášel zprávu z usnesení komisí. A pochopitelně vystupoval jako zástupce svého volebního obvodu, kdy předkládal petice, např. za vyšší služné učitelstva.¹⁴²

6.4 Stavební rozvoj

V roce 1877 byla na náměstí slavnostně odhalena socha Jana Žižky. Jenže díky technické chybě při postupu odlévání se na ní nedlouho po vztyčení objevila puklina. Kvůli bezpečnosti musela být socha odstraněna.¹⁴³

Na schůzi obecního zastupitelstva 17. května 1884 se zastupitelé usnesli, že má vzniknout socha nová, kterou vytvoří tábořský rodák Josef Strachovský. Měla být hotova do konce září roku 1884 a její cena neměla přesáhnout 1 450 zlatých. Celkové náklady na postavení nového pomníku byly 2 237 zlatých 30 krejcarů.¹⁴⁴

Strachovského socha byla vyhotovena podle popisu historika Václava Vladivoje Tomka. K odhalení pak došlo 26. října 1884.¹⁴⁵

Ale Tábor potřeboval opravit ještě další památku. Nejen věž kotnovská a Bechyňská brána volaly po restauraci. Také děkanský chrám Proměnění Páně potřeboval nový kabát. Proto se městská rada spojila s architektem Josefem Mockerem, který navrhoval plány na opravu Kotnova. Při zmíněné návštěvě dne 17. listopadu si prohlédl nejen Kotnov, ale také děkanský chrám.

Jeho oprava však trvala ještě několik dalších let, protože plány a skutečnost byly odlišné. Chrám byl v novogotickém slohu rekonstruován v letech 1896 – 1897. Tehdy byl Emanuel Zeis okresním starostou. Později památce svých rodičů věnoval okno přímo nad vstupem do kostela.¹⁴⁶

¹⁴² Informace jsou čerpány ze Stenografických záznamů sněmu zemského z let 1884 – 1889.

¹⁴³ Žižkovo torzo původní sochy se nyní nachází v expozici Husitského muzea.

¹⁴⁴ SOkA Tábor, AMT, inv. č. 351.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ „Památce svých rodičů Jakuba a Františky Zeisových L.P. 1913.“ Kostel Proměnění Páně na hoře Tábor.

Z rozhodnutí městského zastupitelstva byla znovuzřízena všeobecná nemocnice, pro niž měla vzniknout nová budova u budějovické říšské silnice. Zemské místodržitelství schválilo její vznik 5. června 1886.¹⁴⁷

Otevření nemocnice se roku 1888 spojilo se čtyřicátým výročím nástupu císaře Františka Josefa na trůn. A tak městské zastupitelstvo rozhodlo, že nemocnice ponese jméno: Všeobecná veřejná nemocnice císaře Františka Josefa I. Budova byla uvedena do provozu 31. prosince 1888. Správa nemocnice pak plně spadala pod pravomoc městské rady a nemocničního odboru.¹⁴⁸

Do roku 1884 spadá schválení dalšího stavebního počínu. Ze zemské školní rady přišly stavební plány na vybudování nové chlapecké školy. Budova ta měla stát vedle budovy reálného gymnázia. Stavební náklad činil 55 000 zlatých.¹⁴⁹

Hlavní boj, který nakonec prohrálo, svedlo městské zastupitelstvo o reálné gymnázium.

6.5 Zrušení reálného gymnázia

Emanuel Zeis 19. července 1886 přečetl přípis okresního hejtmánství, jímž se městu Tábor oznamuje, že zemská školní rada se rozhodla zrušit reálné gymnázium. Nadále měl tento ústav fungovat pouze jako gymnázium klasické.¹⁵⁰

Městské radě bylo ponecháno osm dní, aby předložila své vyjádření. Jeho znění bylo schváleno na zasedání 17. srpna 1886. Městská rada se rozhodnutí zemské školní rady urputně bránila. Poukazovala na právní poměr mezi ní a státem, který byl dán smlouvou o předání. Město své závazky vždy plnilo. Pokud by stát zasáhl takovýmto způsobem do existence gymnázia, smlouvu tu by porušil.

¹⁴⁷ SOKA Tábor, AMT, inv. č. 351.; Karel Poustka, *Vývoj*, s. 264.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Tamtéž. Přestože přípis místodržitelství inženýra Antonína Rosenbrga byl ze dne 28. prosince 1884, projednávalo se schválení stavebních plánů i vypočítané částky na zasedání městského zastupitelstva dne 26. ledna 1885.

¹⁵⁰ „Podle výnosu veleslavné c. k. zemské školní rady ze dne 8. května 1886 čís. 11.952 zamýšlí jeho Excellence pan c. k. ministr kultu a vyučování dle výnosu ze dne 4. května 1886 čís. 8345 nynější zařízení státní školy střední s českým vyučovacím jazykem v Táboře změnit tím způsobem, aby ústav tento dále trval jen jako normální gymnasium, avšak s podržením obligátního vyučování kreslení v třídách nižších.“ SOKA Tábor, AMT, inv. č. 351.

Dále poukazuje na to, že na Tábořsku je tábořská vyšší reálka jedinou školou tohoto typu mezi městy Pískem, Kutnou Horou a Budějovicemi. Kde k tomu navíc je reálka pouze německá.¹⁵¹

„Svrchu bylo dokázáno, že v letech dřívějších právě k reálnému studiu v Táboře více mládeže se hlásilo nežli k studiu gymnasiálnímu. [...] Tábořská reálka je konečně jedinou českou vyšší reálkou v celé jihovýchodní části království Českého.“¹⁵²

Ve snaze o zachování reálné větve gymnázia vyzýval purkmistr i k poradám se starosty okolních obcí, jichž by se rozhodnutí o zrušení reálky také dotklo. Na 8. červen 1886 svolal poradu 72 dvou starostů na městskou radnici.¹⁵³ Zde se domluvili, že i nadále budou žádat o setrvání gymnázia v současné podobě.

Než došla odpověď na odvolání městské rady, proběhly v Táboře nové obecní volby. Ty se konaly 17., 20. a 22. prosince. Ještě v tomtéž roce se sešlo obecní zastupitelstvo, aby zvolilo vedení města. Starostou byl znovu zvolen Emanuel Zeis. Prvním radním se stal Alexandr Seik, druhým Josef Bursík, třetím Karel Nedbal, čtvrtým Vincenc Bárta, pátým Josef Mansfeld, šestým Theodor Brdlík, sedmým Karel Hoffer, a osmým Karel Tvrzník. Jak je vidět, k žádným zásadnějším změnám nedošlo.¹⁵⁴

Téměř po celý následující rok se v otázce gymnázia nic nedělo. Až 8. srpna 1887 bylo město vyzváno, aby vyjádřilo jasné stanovisko, zda souhlasí se změnami. Pokud ne, gymnázium bude vyškrtáno ze státních institucí.

Dne 22. srpna 1887 se opět sešlo obecní zastupitelstvo, aby situaci probralo. Odpověď zastupitelstva byla nakonec vyhýbavá. Město si nemohlo dovolit převzít školu zpět. Ale ztratit ji taky nechtělo. Tato odpověď se však okresnímu hejtmanství nezamlouvala, protože fakticky nic neřešila. Bylo svoláno další zasedání.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tábor, 5. 6. 1886.

¹⁵⁴ Členem zastupitelstva byl opět zvolen i Jakub Zeis ml. SOKA Tábor, AMT, inv. č. 351.

Tentokrát byla odpověď šalamounská. Obec se nezříká svých práv daných smlouvou z roku 1869, ale s návrhem ministerstva prozatím souhlasí. A po celý následující rok bylo zachovááno status quo.¹⁵⁵

Ministr Paul Gautsch nakonec prohlásil, že náhradou za zrušení reálky je ochoten povolit zřízení řemeslnické školy.¹⁵⁶ Městské zastupitelstvo po dohodě s okolními obcemi se 12. února 1888 usneslo, že souhlasí se zrušením reálky pod podmínkou zřízení řemeslnické školy.¹⁵⁷ Byla zvolena komise, která měla s ministerstvem vyjednávat. Jejími členy byli: Emanuel Zeis, Karel Nedbal, Alois Kotrbelec. Všichni tři byli právníci.

Zdlouhavé jednání bylo ukončeno výnosem ministerstva z 5. června 1889. Podle něj neměly být ve školním roce 1890 – 1891 otevřeny III. a V. ročníky reálky. Začalo postupné odbourávání ročníků vyššího reálného gymnázia.¹⁵⁸

6.6 Krajinská výstava

Dalším typickým rysem 19. století je pořádání výstav. Národopisných, průmyslových, hospodářských a krajinových. V druhé polovině 19. století se v Táboře konaly výstavy tři. První byla roku 1868 hospodářská výstava, která byla zahájena jak jinak než slavnostním průvodem.

Druhou výstavou pak byla krajinová, konající se ve dnech od 1. do 22. srpna 1886. Její program byl bohatý. Na počátku se konalo pěvecké vystoupení na počest protektora výstavy, jímž byl Bedřich ze Schwarzenbergu. Hudební produkce ostatně doprovázela celou výstavu.

¹⁵⁵ O vývoji situace ohledně zrušení reálné větve gymnázia nás informují nejen zápisy ze zasedání obecního zastupitelstva (SOKA Tábor, AMT, inv. č. 351.), ale také František Dušan Zenkl, *Třicet let*, s. 40-43.

¹⁵⁶ Zrušení reálné větve gymnázia nebylo namířeno proti městu Táboru. Od roku 1886 začal Paul Gautsch uskutečňovat novou školskou politiku, která měla část žáků převést z reálek a gymnázií na střední odborné školy. Tomuto dislokačnímu plánu se říkalo Gautschovy ordonance a byly zveřejněny v létě roku 1887, ovšem dílčí kroky se uskutečňovaly již před tím, jak je patrné z tábořského příkladu. Otto Urban, *Česká společnost*, s. 385.

¹⁵⁷ Návrh Alexandra Seika, aby místo řemeslnické školy vznikla nižší reálka, zastupitelstvem neprošel. SOKA Tábor, AMT, inv. č. 351.

¹⁵⁸ Od školního roku 1900/1901 vznikla v Táboře státní česká reálka, které každý následující školní rok přibýval studijní ročník až do konečné podoby sedmitřídní reálky zakončené maturitou. Pavel Augusta – Hana Klínková (edd.), *Kniha*, s. 31.

Hudební představní byla střídána rokovaním řemeslníků, slavnostními hostinami a pochopitelně výherní tombolou.¹⁵⁹

Jihočeská hospodářsko – průmyslová a národopisná výstava, tedy třetí v pořadí, se konala roku 1902.

6.7 Rezignace Emanuela Zeise

Přestože hlavní náplní obecního zastupitelstva bylo řešení gymnaziální otázky, muselo řešit i další problémy. Jedním z nich bylo i rozšíření místního hřbitova. Otázka se dostala na pořad jednání 29. října 1888. Jednalo se především o to, zda stávající hřbitov rozšířit, nebo vybudovat nový. Nakonec bylo rozhodnuto o rozšíření.¹⁶⁰

Toto rozhodnutí bylo jedním z posledních, které Emanuel Zeis podepsal jako starosta města.

Již dlouho jej napadal mladočeský tisk. Prohraný boj o zachování reálky kampaň ještě podpořil. Snad toto může být důvodem jeho rezignace podané dne 19. února 1889.

„Slavné obecní zastupitelstvo! Vzdávám se úřadu purkmistra našeho kr. města, k němuž mne důvěra občanstva a slavného zastupitelstva po dvakráté povolala. Jsou to především ohledy na zdraví, které ve mne vzbudily tento úmysl již před rokem.“¹⁶¹

Soudě podle reakce obecního zastupitelstva zdravotní důvody nebyly hlavním motivem jeho činu. Na to se dá usuzovat i podle toho, že ve volbách konaných 30. listopadu 1889 byl zvolen čtvrtým radním města a roku 1890 okresním starostou. Obě tyto funkce pak vykonával až do roku 1918.

Dopis s jeho rezignací četl jeho náměstek Alexandr Seik. Ten také následně sdělil, že hned, když dopis obdržel, Emanuela Zeise navštívil a žádal jej

¹⁵⁹ SOkA Tábor, AMT, inv. č. 1267, sign. IV/8, kart. 223.

¹⁶⁰ Ovšem přesně podle předpokladů to nestačilo. Později zde byl pohřben i Emanuel Zeis, ale po zrušení hřbitova na jeho místě v letech 1969 – 1973 vznikl park, byly jeho ostatky přesunuty na klokotský hřbitov. SOkA Tábor, AMT, inv. č. 351.

¹⁶¹ Tamtéž.

o stáhnutí rezignace. Neúspěšně. Přesto se obecní zastupitelstvo usneslo, že učiní ještě jeden pokus. Zasedání bylo přerušeno a k rezignujícímu purkmistrovi byla vyslána deputace s žádostí o změnu jeho postoje. Emanuel Zeis však na svém rozhodnutí setrval.¹⁶²

Na základě toho bylo obecní zastupitelstvo nuceno jeho rezignaci přijmout. Slova se ujal zastupitel Nedvídek. „Pováží-li se, že na růžích nemá ustláno žádný purkmistr, tak se snad může říci, že se navolil toho úřadu, který byl mu i zkyselen a že ta láska jeho ustoupiti musela. Já myslím, že mluvím za pány obecní straší všechny zde, když jsem proto, aby návrh městské rady přišel na denní pořádek a byl odhlasován. Ačkoliv nejsem žádným pochlebňíkem, navrhuji dále, aby zde v zasedací síni obecního zastupitelstva – tak jako se stalo při jeho předchůdcích – zavěšen byl na trvalou a blaživou paměť jeho obraz.“¹⁶³

Návrh rady bylo míněno to, aby Emanuelu Zeisovi bylo přičknuto čestné měšťanství. Oba návrhy – měšťanství i zavěšení obrazu – byly přijaty.

Pro zdravotní potíže, které jako skutečný důvod odstoupení nelze vyloučit, by mohla hovořit i ta skutečnost, že roku 1890 rezignoval i na post poslance.

Odchodu Emanuela Zeise věnuje větší pozornost týdeník *Český jih*.¹⁶⁴ Nejprve popisuje mimořádnou schůzi 27. února, na níž byla rezignace přijata. Později v něm vyšel článek *Tábor bez starosty*.¹⁶⁵ „Nebude-li zvrácen úmysl starosty, město utrpí ztrátu velikou, ano přijde o vůdce duchaplného, příkladně své rodiště milujícího, kterému zplna obětoval po řadu let mohutnosti a síly ducha svého na očividný pokrok jeho a čest velikou.“¹⁶⁶

¹⁶² SOkA Tábor, AMT, inv. č. 351.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Český jih, 2.3. 1889. *Tábor* si neodpustil kousavou poznámku na jeho adresu na konci roku po nových volbách do obecního zastupitelstva.

¹⁶⁵ Český jih, 28. 2. 1889.

¹⁶⁶ Tamtéž.

7. PŘELOM 19. A 20. STOLETÍ

7.1 Emanuel Zeis okresním starostou

Po rezignaci na čestnou funkci purkmistra města se Emanuel Zeis v ústraní dlouho nezdržel.

Jako purkmistr Tábora byl již v roce 1883 automaticky delegován do okresního zastupitelstva.¹⁶⁷ Po svém odstoupení z funkce se stal tajemníkem okresního úřadu. A roku 1890 byl zvolen okresním starostou. V této funkci vydržel až do roku 1918. Bohužel této části jeho života se nedochovaly přímé doklady, protože zápisy ze zasedání okresního zastupitelstva pro toto období nejsou.¹⁶⁸

Do roku 1890 spadá jeden z diskutabilních kroků Emanuela Zeise. Na Hlavním náměstí¹⁶⁹ koupil domy č. p. 3 a 4, které následně prodal tábořské spořitelně. Ta domy zbourala a vystavila zde budovu pro svůj peněžní ústav.¹⁷⁰ Tento čin nepochybně znamenal zásah do jednotného historického rázu náměstí¹⁷¹.

Jak již bylo řečeno, v roce 1897 se přistoupilo k opravě děkanského kostela, roku 1896 bylo vydlážděno Hlavní náměstí, roku 1900 byla otevřena státní česká reálka, jíž byla roku 1906 postavena nová budova.

V 90. letech začalo město řešit problém se zásobováním pitnou vodou. Rozrůstajícímu se Táboru již nemohl postačovat systém kašen, proto byla roku 1892 postavena nová vodárna. Avšak ani to nestačilo.

6. března 1898 se městská spořitelna rozhodla uctít památku padesátiletého panování císaře Františka Josefa stavbou nové vodárny, do níž byla ochotná investovat částku až do výše 100 000 zlatých. Tzv. vodárenská anketa za předsednictví Emanuela Zeise učinila řadu přípravných prací a průzkumů. Dále

¹⁶⁷ Karel Poustka, *Vývoj*, s. 100.

¹⁶⁸ SOkA Tábor, Okresní úřad Tábor I.; dle inventáře okresního úřadu zjištěny dochované materiály.

¹⁶⁹ dnešním Žižkově.

¹⁷⁰ Dnes zde sídlí městský úřad včetně starostky města a místostarostů.

¹⁷¹ Ten byl porušen i později, např. roku 1935 vystavěním budovy finančního úřadu (dnešního městského úřadu, č.p. 11).

musela vypracovat vodovodní síť, která by zásobovala nejen domácnosti, ale také hasiče.¹⁷²

Na počátku 20. století se dostalo městu i nového osvětlení – elektrického. Již roku 1887 nabídla firma Františka Křížíka, že osvětlí město i divadlo pomocí dynama. Návrh ten byl městskou radou přijat, ale další postup městské rady je zvláštní. Přestože smlouva byla podepsána, odmítlo město dynamu odebrat, prý z bezpečnostních důvodů.

Modernizace osvětlení musela počkat. Rozhodující krok nastal v roce 1901, kdy začaly práce na elektrické dráze Tábor-Bechyně. Tehdy městská rada odsouhlasila, že i osvětlení města bude elektrické. Křížíkova elektrárna byla postavena roku 1903 a začala zásobovat elektřinou jak dráhu, uvedenou do provozu 21. června 1903, tak veřejné osvětlení.

7.2 Poslední roky života

V roce 1896 Emanuel Zeis oslavil 50. narozeniny. Od této doby byl předsedou ředitelství spořitelny. K jeho výročí vyšel článek snad ve všech známých časopisech. Podobně tomu bylo i při jeho šedesátinách a sedmdesátinách. O výročí pana císařského rady informoval *Tábor, Český jih, Kodým a Světozor*.¹⁷³

Až do své smrti byl aktivním členem mnoha táborských spolků (např. divadelních ochotníků), roku 1904 se stal kurátorem nad nadací Alexandra Seika pro táborské chudé a mravné sirotky, členem představenstva pojišťovací společnosti PATRIA, atd.¹⁷⁴

Opakovaně byl volen obecním zastupitelem. Stejně tomu bylo i v případě zvolení okresním starostou.¹⁷⁵ Spolupracoval na vypracování Hospodářského slovníku naučného, do nějž přispěl pod zkratkou Dr. Zs.

¹⁷² Karel Poustka, *Vývoj*, s. 157-159.

¹⁷³ Tábor, 5.1. 1917.; Český jih, 6.1. 1917. ; Kodým, 1.1. 1917; Světozor, 3.1. 1917.

¹⁷⁴ SOkA Tábor, Rodinný archiv Zeisovi a Zachystalovi, inv. č. 53 – 84, kart. 2.

¹⁷⁵ Od roku 1890 do roku 1918.

Od roku 1914 se však postupně stahoval do ústraní, vzdává se všech svých hodností. Žádal dokonce právnickou komoru a zproštění povinnosti obhajovat ex-offo ze zdravotních důvodů.¹⁷⁶ Ale jeho žádost byla zamítnuta.

Vypuknutí války zasáhlo do života všech. Několikrát za války byl Emanuel Zeis oceněn Červeným křížem za finanční příspěvek, kterým pravidelně přispíval na zraněné vojáky.¹⁷⁷

28. září 1918 spolu s manželkou poslali navštívenku s gratulací k svátku Václavu Schwarzovi. V přání vyjadřují touhu, aby se oslavenec dočkal volnosti svého národa.¹⁷⁸

Splnění tohoto snu se však sám nedožil. Emanuel Zeis zemřel 11. října 1918.

O jeho skonu informovala regionální periodika. Všechna želela velké ztráty, jež město postihla. Litovali, že již nikdy nevyslechnou jeho moudré rady. To ve svém projevu vyjádřil i nový tábořský starosta Dr. Kos na mimořádném zasedání městského zastupitelstva 14. října. „Činnost jeho ve všech směrech po dobu téměř 40letou byla tak všestranná, bohatá, záslužná, že bude oceněna náležitě povolaným historikem a jsem si jist, že jeho památka bude čistou a neposkvřněnou i u těch kdož jednou zasednou v této síni.“¹⁷⁹

Odešel tak nejen představený města. Především zemřel člověk, jenž se po celý svůj život snažil jednat tak, jak mu velelo jeho svědomí. Pro jeho rodinu bylo ale zajisté nejdůležitějším to, že ztratila manžela, otce a dědečka. Za projevenou soustrast i účast na pohřbu pak rodina poděkovala opět veřejnou formou v tisku.

Smrtí Emanuela Zeise symbolicky skončila jedna etapa dějin Tábora. Do té druhé vstupoval Tábor s novými představiteli, mezi nimiž byl i Emanuel Chalupný.

¹⁷⁶ Odpověď na tuto žádost je datována již 12. listopadu 1910. K žádosti pak tomu připojil i zdravotní potvrzení. SOkA Tábor, Rodinný archiv Zeisovi a Zachystalovi, inv. č. 79, kart. 2.

¹⁷⁷ Tamtéž, inv. č. inv. č. 84, kart. 2.

¹⁷⁸ „Svatý Václave! Vypros brzký mír ve Svém smyslu pro Svou zemi a dopřej Svému oddanému jmenovci, jemuž náleží skvící spravedlnost v Kraji, v němž vzplanuly ideály svobody, aby zdrav, šťasten mezi Svými, načekal se volnosti Tvého národa, jemuž platí každý úder Jeho srdce.“ Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha, Fond Růžena Schwarzová, inv. č. 344.

¹⁷⁹ Český jih, 19.10. 1918

8. Emanuel Chalupný a rodina Zeisova

8.1 Spory

V předchozích kapitolách jsem se snažila dokázat, jaký vliv na vývoj Tábora, jeho aglomerace, ekonomie i společenského a národního života měla rodina Zeisova. Ač některé jejich kroky byly zajisté diskutabilní, nelze je obviňovat z neochoty pracovat pro své město.

V období 1848 – 1918 se v městské samosprávě střetávaly tři hlavní strany. První byla strana státního úřednictva, druhou pak tradiční řemeslnicko-obchodnické vrstvy a třetí skupina maloměstských vzdělavců. Ta se po založení reálného gymnázia stala hybnou silou změn ve městě.¹⁸⁰

Od obnovení městské samosprávy stáli členové rodiny Zeisovy v čele Tábora. Dokonce i v době, kdy oficiálně odešli do ústraní rodinného života, o němž se nám nedochovaly prakticky žádné informace, ovlivňovali veřejný život města a jeho chod.

Rozhodnutí Emanuela Zeise rezignovat na post purkmistra a současně jeho brzký návrat do veřejných pozic se mohou zdát zvláštní. Ale člověk, jakým Emanuel byl, jenž se věnoval práci pro svou rodnou obec od svých sedmnácti let, se prostě nedokázal úplně stáhnout. Podle mého názoru svůj krok v době, kdy jej činil, myslel vážně. Pravděpodobně však dobře neodhadl svou touhu po uznání a po vlivu na dění ve městě. Nedokázal nečinně přihlížet, a to v době, kdy spory mezi mladočechy a staročechy vrcholily. Nesmířil se s pasivní rolí pouhého pozorovatele změn, s nimiž nemohl souhlasit.

Zároveň však již v první kapitole bylo řečeno, že za dobu svého veřejného působení si rodina Zeisova vytvořila řadu odpůrců a nepřátel. Jedním z nejznámějších byl další významný tábořský rodák, stejně jako Emanuel Zeis právník, zakladatel sociologie Emanuel Chalupný.

¹⁸⁰ Tzv. strana „všeobecného pokroku“ v čele s Václavem Křížkem. Jiří Kořalka, *Řemeslnicko-obchodnická elita*, s. 288.

Emanuel Chalupný se narodil 14. prosince 1879 v Táboře a celý jeho život byl s Tábořem neodmyslitelně spjat.¹⁸¹ Vystudoval místní gymnázium, na němž v té době učil i historik August Sedláček a kde Chalupný v roce 1898 maturoval. Poté odešel na studia práv do Prahy. Tam v roce 1903 promoval a roku 1910 se vrátil do Tábora, aby zde provozoval svou advokátní praxi. Ani v letech, kdy vyučoval na Masarykově univerzitě v Brně, se neodstěhoval. Zemřel ve svém rodném městě dne 27. května 1958. Ve městě, jemuž věnoval celý svůj život.

Proto pro něj bylo nezbytné, aby se vyrovnal s odkazem let minulých, která ovlivňovala jeho přítomnost. Přesto, že by to Chalupný zajisté nikdy nepřiznal, jej s Emanuelem Zeisem kromě povolání pojilo ještě něco dalšího. Ani jeden z nich nedokázal zůstat stranou veřejného života. Z čehož je zřejmé, že pro Chalupného bylo nezbytné vytvořit si vlastní názor.

Jeho zájem o politiku se začal výrazněji projevovat již v době jeho vysokoškolských studií. Redigoval *Studentské směry*, v nichž v roce 1901 uveřejnil studii *Tedy o politice*, k níž se vrátím později. Ve *Studentských směrech* klasifikoval poměr studentstva k veřejné činnosti, politice a politickým stranám.¹⁸²

Vztah k veřejnému činnosti pokládal za samozřejmý. A to i pro studenty.¹⁸³ Jeho názor na působení Zeisových však byl veskrze negativní. K tomu jej pak vedlo hned několik důvodů.

Zpočátku snad vše zapříčinily dávné vzpomínky. Již v dětských letech se totiž střetl se jménem Zeis. Jeho rodiče vedli několik sporů s radnicí, v jejímž čele v té době stál Emanuel Zeis.¹⁸⁴ Především jim vytýkal, že jde na ruku měšťanům. Těm skutečně byla v rozhodnutích dávána přednost před těmi, kteří domovské právo neměli.

¹⁸¹ Jedním z podstatných vlivů, jež jej formovaly, byl právě tábořský kraj. Tábor byl jeho domovem a pobyt v něm je charakteristickým i pro jeho vyhranění tzv. jihočeského krajinného typu. Emanuel Pecka, *Sociolog*, s. 5-12.

¹⁸² Tamtéž, s. 13-14.

¹⁸³ I v tom byl podobný E. Zeisovi, který se do veřejné činnosti zapojil také ve studentském věku, jak jsem ukázala na jeho činnosti při vybudování pomníku J. V. Kamarýta.

¹⁸⁴ Jeden spor se týkal hraniční zídky sousedního dvorku, který patřil vdově po bývalém starostovi Morici Schönem, druhý se týkal zclonění oken sousedního domu. „*Obecní úřad šel “měšťanovi” na ruku proti neměšťanovi a po zralé úvaze našel proti otci právnícký důvod: plenta prý je stavbou, a stavba ta nebyla stavebním úřadem povolena. [...] Takový nesmysl neostýchal se “vynalézt” právník, totiž advokát Dr Emanuel Zeis, nový starosta města!*“ Paměti I. díl, první část, s. 61-62.

O něco později byl jeho názor ovlivněn dobovým tiskem. Jmenovitě týdeníkem *Tábor*, jež četl a jenž Emanuela Zeise nepokrytě kritizoval. Pro správné pochopení dobové tiskové kritiky je nutné si uvědomit, že tento týdeník byl mladočeským periodikem a Emanuel Zeis byl staročechem. Z toho jasně vyplývá, že již z politických důvodů jej *Tábor* nemohl chválit.¹⁸⁵

Emanuel Chalupný ve svých Pamětech nekritizuje pouze Emanuela Zeise, nýbrž také Jakuba. Přitom z Chalupného životních dat je více než zřejmé, že si dobu jeho purkmisterského úřadu nemohl pamatovat. Pro připomenutí bych jen dodala, že Jakub Zeis zemřel necelý rok před jeho narozením.

Z čehož vyplývá další z možných důvodů kritiky. Emanuel Chalupný byl příslušníkem jiné, mladé generace. Svou roli tedy mohla hrát mezigenerační propast. Mladí lidé nikdy nejsou spokojeni s tím, co jim jako odkaz zanechaly generace před nimi.

Již ve svých dvaadvaceti letech Chalupný ve studii *Tedy o politice* charakterizoval veřejnou činnost v tzv. užším smyslu. Lidská činnost se podle něj dělí na vnitřní (sebevzdělávací) a vnější (působení na jiné). Veřejná činnost je tedy ta, kdy dotyčná osoba působí na větší počet lidí.¹⁸⁶

Čímž se dostáváme k hlavnímu problému: ke vztahu Zeisovi – Chalupný. Začneme ale od začátku. 50. léta byla dobou neoabsolutismu a dobou, kdy městská zastupitelstva a rady hledaly cesty, kdy byly učiněny první kroky městské samosprávy a položeny základy budoucího rozkvětu státu i měst. Ten započal v šedesátých letech také v Táboře.

Emanuel Chalupný o této době ve svých Pamětech¹⁸⁷ říká: „V letech šedesátých, jež znamenala pro celý národ český mocný rozmach života

¹⁸⁵ Změna pohledu na E. Zeise přišla později, kdy spory mladočechů a staročechů ustoupily do pozadí. Příkladem toho může být již zmíněný nekrolog E. Zeise uveřejněný v týdeníku *Tábor* 18.10. 1918, nebo velký článek k oslavě sedmdesátých narozenin E. Zeise.

¹⁸⁶ Emanuel Pecka, *Sociolog*, s. 14.

¹⁸⁷ Paměti Emanuela Chalupného jsou použity jako hlavní zdroj k této kapitole. Jsou uloženy v Literárním archivu Památníku národního písemnictví ve strojopisné podobě. Celkově mají tři díly. Při čtení Pamětí jsem dospěla k názoru, že se jedná o dílo značně předpojaté a zaujaté. Emanuel Chalupný se v nich snaží obhájit své postoje a své názory. Jeho kritika pak směřuje na adresu každého, kdo s ním nesouhlasí. Pokud se jedná o kritiku Zeisových, postupuje stejně. Prakticky vše, co kdy ve veřejné správě učinili, odsuzuje jako nedostatečné. Přestože se ve svých pracích věnoval i historii, nedokázal posoudit jejich rozhodnutí v kontextu doby. Nebo se jednoduše nedokázal přenést přes svou nechuť k jejich rozhodnutí.

kulturního [...] také Tábor po dlouhém úpadku se vzchopil k neobyčejné životnosti. Tehdy založeno bylo zde reálné gymnásium, prvé v střední Evropě, [...] , zakládaly se nové vyšší školy, zejména škola hospodářská a ústav učitelský. [...] Připravovaly se i velké podniky průmyslové a dopravní, vybouraly se hradby na východní straně města, [...] , připravila se i stavba pomníku Žižkova, [...], založily se důležité spolky i dva místní týdeníky (z nich “Tábor“ byl vůbec prvním krajinským listem českým) a tak dále. [...] V době té byl starostou města Jakub Zeis, přistěhovalý z Veselí. Co vše osobně učinil za dlouhá léta svého starostování, není objektivně zjištěno.“¹⁸⁸

Sám Chalupný tedy připustil, že oproti předešlým letům nastal v Táboře rozvoj společenského, veřejného i politického života.¹⁸⁹ Jedním dechem však také říká, že co učinil Jakub Zeis, není zjištěno.

Jenže táborští starostové, jak vyplývalo z jejich funkce, kdy byli prvními muži ve městě, nestáli stranou tohoto pokroku. Ani mu nebránili. Spíše naopak.

Z dříve načrtnuté historie vzniku tábořského reálného gymnázia je vidět, že pokud by nové snahy o jeho založení opět narazily na odpor purkmistra, pravděpodobně by neuspěly. Jak se stalo za purkmistrování Kašpara Waltra. Jakub Zeis si však uvědomoval důležitost vzdělání a školství jako takového.¹⁹⁰ Z jeho dalších činností bych připomněla např. účast v okresním zastupitelstvu či předsednictví komitétu pro postavení pomníku J.V. Kamarýta.

Jeho aktivitu ale Emanuel Chalupný očividně odmítá. Jakub Zeis však v mezích svého politického přesvědčení změny ve městě podporoval. A to může být dalším kámenem úrazu. Jakub Zeis byl totiž přesvědčením staročech,¹⁹¹ stejně tak jeho syn.

Co Jakubu Zeisovi Chalupný naopak neupírá je, že „[...]zorganizoval stranu radniční, jež ještě 40 let po jeho smrti udržela si vládu v obci pode jménem strany Cajzovské (Zeisovské), a teprve smrtí jeho syna r. 1918 a

¹⁸⁸ Paměti I. díl, první část, s. 63-64.

¹⁸⁹ Což se skutečně dá doložit např. nárůstem počtu obyvatelstva, založením gymnázia, opravou Kotnova a Bechyňské brány atd.

¹⁹⁰ „*Se vznícenou snahou pracoval aby střádati mohli nejdražší poklady vzdělání a osvěty občané táborští doma, v městě, jehož byl hlavou.*“ Tábor, 24.1. 1879

¹⁹¹ V době purkmisterského úřadu Jakuba Zeise rozdělení na staročechy a mladočechy ještě neexistovalo, ale Jakub Zeis byl svým přesvědčením tradicionalista.

současným převratem té pozice pozbyla. Z toho vysvítá, že vliv jeho v městě byl rozhodný a trvalý.“¹⁹²

Podle tohoto tvrzení by se zdálo, že vytvořit stranu, nebo obklopit se lidmi se stejnými či podobnými názory je špatné a nežádoucí. Při důkladnějším pohledu na politickou situaci nejen v Táboře a nejen v té době je naopak jasné, že jinak by se nedala prosadit žádná rozhodnutí. Nikdo by nedokázal odhlasovat své požadavky, kdyby stál sám proti všem. Vytvoření takové strany bylo politickou nezbytností. Osobnost Jakuba Zeise pak byla jedním z jejich spojovacích článků. Zárukou, že strana a tím i správa města, budou fungovat.

Jakub Zeis byl představitelem tradiční řemeslnicko – obchodnické vrstvy ve městě. Je pravdou, že tato skupina nebyla nakloněna pronikavým změnám ve městě, novotám, ale měla na svou dobu mimořádné pochopení pro střední české školství.¹⁹³

Na druhou stranu je také vidět, že Chalupný nepodceňoval Jakubův vliv, jenž mu toto umožnil. Tento vliv pocházel i z prostředí, které Jakub reprezentoval. Byl řemeslnickým mistrem.¹⁹⁴

Také by snad bylo možno říci, že Chalupný sám sobě odporuje. Když někdo mohl zorganizovat „stranu radniční“, která podle všeho měla prosazovat jeho zájmy, není potom možné tvrdit, že se osobně nezapříčinil o pokrok ve městě. Ovšem nelze opomenout, že tato strana měla nedostatek podnikatelského ducha a provozního kapitálu. Velmi se bála zadlužení města.¹⁹⁵

Nechci tvrdit, že rozhodnutí, která městská rada v 50. a 60. letech učinila, byla bezchybná. Ale žádnou změnu nelze provést ze dne na den. A městská správa byla teprve ve svých počátcích, kdy se „učila vládnout.“ K tomu by se mělo přihlížet, pokud chceme hodnotit jejich kroky.¹⁹⁶

¹⁹² Paměti I. díl, první část, s. 63-64.

¹⁹³ Jiří Kořalka, *Řemeslnicko – obchodnická elita*, s. 285.

¹⁹⁴ Do městské samosprávy jednotlivé cechy vysílaly své zástupce. Tamtéž, s. 284.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 292.

¹⁹⁶ Které nebyly vždy jen pozitivní, ovšem nelze je hodnotit jako zcela negativní. V 19. století byl Tábor dobudován do současné podoby. Dalšího výraznějšího rozvoje se pak dočkal až ve 2. polovině 20. století.

Zajímavé na tom bezesporu je to, že tuto éru si Emanuel Chalupný nemohl pamatovat. Hodnotí ji pouze na základě „městské šeptandy,“ názorů svého otce, později dobového tisku a hlavně své osobní nevraživosti k rodině Zeisově.

Létům sedmdesátým se Chalupný v Pamětech prakticky vyhýbá.¹⁹⁷ Snad proto, že v té době nelze poukázat na chyby jednoho či druhého Zeise. Nebo snad proto, že si toto období prostě nepamatoval a neměl k němu co říct.

O to více se pak zaměřuje na léta osmdesátá. Tehdy stál v čele radnice Emanuel Zeis.¹⁹⁸ I to může být jedním z důvodů, proč je jim v Pamětech věnováno více prostoru. Prakticky každé vážnější rozhodnutí je zde pod Chalupného nepřilíh pozitivně hodnoceným drobnohledem.

A jeho vykreslení Emanuela Zeise se opravdu nedá nazvat příznivým. „Byl osobností vynikající nad maloměstský průměr; po celý život měl v bytě vyvěšen opis Poloniova poučení ze Shakespearova Hamleta (III. scéna) v překladu J. J. Kolárovi, mistrovského to projevu mravnosti a opatrnickví zároveň; a v něčem opravdu se pokyny těmi řídil, ač ve všem nikoli. V obcování s lidmi byl až úlisně zdvořilý, takže mu dávali přezdívku „Ježíšek“ jako označení okázalé vládnosti, zakrývající jeho pravé smýšlení. Někdy však tato maska spadla a nenadále se ukázal pod ní sobecký, nenávisný podklad. [...] Svou moc dovedl dát jiným důkladně cítit.“¹⁹⁹

Ale Chalupný zachází dále. Krom kritiky jeho povahy poukazuje na další nesrovnalosti. Například jej velmi dráždilo Emanuelovo zvolení, jež přičítal vlivu jeho zemřelého otce Jakuba a jeho strany, kdy: „nejsa ještě ani čtyřicetiletý, zřejmě tedy „trůn“ po svém otci přímo zdědil.“²⁰⁰ V Táboře se tehdy hovořilo o dědičné poslušnosti purkmisterského úřadu.²⁰¹

¹⁹⁷ Učiní pouze jednu výjimku. „*Místo toho dostal Tábor v sedmdesátých letech danajský dar*“ c. k. *továrny na tabák*“, *zdravotně závadné*.“ Paměti, s. 66. V tabákové továrně byly zaměstnány převážně ženy. (Vladimír Vančata, *Počátky průmyslu na území okresu Tábor*, Táborský archiv 1, 1987, s. 101 – 104. V továrně pracovalo 44 mužů a 1327 žen. To podle Chalupného ohrožovalo tradiční model rodiny, kdy žena má pečovat o rodinný krb.)

¹⁹⁸ Chalupný např. vzpomíná na nové vztyčení sochy Jana Žižky, ale jaksi mimovolně přechází fakt, že se to stalo na popud Emanuela Zeise. Ten podporoval opravu táborských památek – děkanský kostel, Kotnov, Bechyňská brána.

¹⁹⁹ Paměti, s. 65

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Jiří Kořalka, *Řemeslnicko – obchodnická elita*, s. 287.

Jenže ani tímto výrokem neskončil. Označil jej tábořským Bismarckem pro jeho „mocný vliv a rafinovanou diplomacii.“²⁰²

Tím je tedy definitivně vykreslena povaha starosty Zeise. Osobně se domnívám, že zde šlo nejen o vyrovnávání se s minulostí, ale že Chalupný se nemohl přenést přes svou osobní nechuť jednak k Zeisovům, jednak ke staročechům. Jim zůstal Emanuel Zeis věrný až do své smrti.

Což Emanuel Chalupný zmiňuje hlavně v souvislosti s volbami v roce 1891. „Při volbách 4. března zvítězili ve všech městech mladočeši jen v Táboře zvolen byl staroček, a to malou většinou. Ukázalo se, že strana staročecha Dr. Zeise, sedí v Táboře pevně, nejen v samosprávě obecní, ale i v politice.“²⁰³

Emanuel Zeis byl také představitelem měšťanské elity, která příliš netíhla k řešení sociálních otázek, převážně levicového zaměření. Což je další z bodů odporu Chalupného, jenž byl levicově zaměřený.

Po celý svůj život se Chalupný prezentoval jako přesvědčený politický indiferent,²⁰⁴ kromě své prvotní příslušnosti ke straně realistické.²⁰⁵ V roce 1907 ze strany vystoupil a už nikdy do žádné jiné strany nevstoupil. To ovšem neznamená, že s žádnou stranou nesympatizoval. Nejvíce jeho sympatií měla sociální demokracie.²⁰⁶ Žádné jiné straně tolik sympatií nevyslovil. Jediné, co mu vadilo, bylo, že sociální demokracie posuzovala každého vzdělaného člověka jako měšťáka.²⁰⁷

Faktem však zůstává, že Chalupný byl ve svém hodnocení k Zeisovům nespravedlivý. Jeho Paměti jsou dílem jednostranně zaměřeným, kdy prakticky všechny kroky městského zastupitelstva a strany jsou kritizovány. To neznamená, že v některých otázkách neměl Chalupný pravdu. Vedení města mohlo postupovat razantněji a odvážněji, ale k úplnosti budiž řečeno, že díky

²⁰² Paměti, s. 63

²⁰³ Tamtéž, s. 17.

²⁰⁴ Emanuel Pecka, *Sociolog*, s. 13.

²⁰⁵ Chalupný byl Masarykovým žákem a řada jeho myšlenek z Masarykova učení přímo vychází i přes to, že se později dostali do názorových rozporů. Tamtéž, s. 54-74.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 19-24.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 22-23.

činnosti obecního představenstva, jak bylo ukázáno v předchozích kapitolách,²⁰⁸ k mnoha změnám skutečně došlo.

Jednostrannost jeho pohledu na rodinu Zeisovu pak můžeme demonstrovat několika dalšími příklady. Emanuelu Zeisovi vyčítá zboření Pražské brány, ale zamlčuje jeho účast v opravě Bechyňské brány. Odsuzuje Emanuelovu obhajobu reálného gymnázia, která měla být úmyslně špatná, za což později získat titul císařského rady. Kritiku výsledků voleb do zemského sněmu z roku 1891 jsem již také zmiňovala

Ani po jeho smrti nebyl smířlivější. Těsně po vzniku samostatné Československé republiky otiskl v *Táboře* článek *Tábor do nové doby*. „Oba zesnulí starostové byli advokáti. Privilegia a zájmy osobní týkaly se tudíž u nich jejich advokátních kanceláří. [...] Uvidíme, zda-li naše samospráva se od jara přizpůsobila novým poměrům, a zda-li pochopí, [...], že nutno i zde provést – potřetí opakuju – zřízení demokratické a rovné právo.“²⁰⁹

Závěrem této kapitoly, ve které jsem se snažila postihnout dobu starostování obou Zeisových a pohled Emanuela Chalupného na ně, by se slušelo dodat shrnutí.

Je pochopitelné, že nikdo není neomylný. Některé kroky obecního zastupitelstva i rady jsou diskutabilní. Stejně tak některá rozhodnutí obou Zeisových. Ovšem podobná opatření ve správě města se děla v mnoha dalších městech, nejen v Táboře. Došlo k asanaci starých domů (která v Táboře nakonec nebyla tak radikální, o čemž svědčí procházka dnešním Starým městem), boření hradeb, budování továren i železnic. Ne všechno bylo provedeno dokonale. Proto však není nutné na minulost pohlížet pouze černě a kriticky. Vzhledem k dobovému kontextu, v němž změny probíhaly, byly dostatečné. A předznamenaly vývoj města na dlouhá léta dopředu. Naopak např. založení reálného gymnázia bylo průkopnickým, odvážným krokem. Táboru pak byla v tomto období dána podoba, která se v mnohém dochovala dodnes.

²⁰⁸ Další z vyjmenovaných chyb je již zmiňovaný osud domu č.p. 4, v němž po tři roky Emanuel Chalupný bydlel. K jeho pozdějšímu osudu Chalupný říká: „Později se obecně lítovalo tohoto porušení starobylého rázu náměstí a vina za to byla přičítána předsedovi ředitelství spořitelny Dr. E. Zeisovi.“ Paměti, s. 25.

²⁰⁹ Tábor, 26.10. 1918.

Emanuel Chalupný do svých Pamětí promítl osobní zášť, kterou cítil vůči rodině Zeisově. A přestože byl vědec, nevzal v potaz to, co věda hlásá – nezaujatost a nestrannost.

Vztah Emanuela Chalupného k Táboru, jeho elitě i rodině Zeisově může být dalším z možných východisek budoucího studia.

9. ZÁVĚR

Na počátku psaní bakalářské práce jsem si předsevzala, že se pokusím zmapovat vliv rodiny Zeisovy na tábořský veřejný život.

V předešlých kapitolách jsem pak předložila argumenty, které tuto myšlenku potvrzují. Rodina Zeisova stála prakticky u každého důležitějšího rozhodnutí. Její činnost sice nebyla vždy ideální, ale na druhou stranu je potřeba říci, že Zeisovi vždy pracovali pro Tábor v dobré víře.

Zakladatel zeisovské dynastie Jakub vytvořil pro své nástupce takové prostředí, v němž se mohli snadněji uplatnit. Díky jeho vážnosti a postavení ve městě měli oba jeho synové ulehčenou cestu do veřejných pozic. Ale také na ně byly kladeny vyšší požadavky, protože patřili do rodiny váženého měšťana.

Emanuel Zeis pak stanul na dlouhá léta v čele města. Jako starosta Tábora i jako okresní starosta se věnoval péči o město, jež měl rád. Pro své postoje a názory byl nejednou kritizován. Jedním z jeho největších kritiků pak byl Emanuel Chalupný.

Je nutné poznamenat, že Chalupného názory a postoje k rodině Zeisově zcela postrádají jednu ze základních právních zásad – právo na spravedlivý a objektivní soud. Chalupného soud totiž není ani jedno, ani druhé.

Již na začátku jsem uvedla, že rodina Zeisova se nesmazatelně zapsala do dějin Tábora. V průběhu sta let se však na ni zapomnělo. Tato bakalářská práce se pak snažila, a já doufám, že s úspěchem, vrátit ji do historického povědomí Táboráků.

10. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Nevydané prameny

Státní okresní archiv Tábor

Fond Archiv Města Tábor

Fond Okresní úřad Tábor

Fond Rodinný archiv Zeisových a Zachystalových

Fond Sbor pro zachování a obnovu Kotnova a Bechyňské brány Tábor

Fond Táborští studující

Fond Táborští ochotníci

Literární archiv Památníku národního písemnictví

Fond Emanuel Chalupný

Fond Růžena Schwarzová

Archiv Parlamentu České republiky

Fond Zápisy ze zasedání zemského sněmu z let 1884 – 1889

Vydané prameny

Dobový tisk

Český Jih 1879, 1889, 1896, 1897, 1916 – 1918

Hlas 1862

Kodym 1917

Národní Listy 1884

Světozor 1917

Tábor 1864 – 1870, 1877, 1879, 1883 – 1889, 1918

Internetové odkazy

<http://sechtl-vosecek.ucw.cz>

Literatura

AUGUSTA, Pavel – KLÍNKOVÁ Hana (edd.), *Kniha o městě. Tábor*, Praha 2001.

BLÜMLOVÁ, Dagmar – RAUCHOVÁ, Jitka (edd.), *Čas výstavního ruchu*, České Budějovice 2005.

CIKHART, Roman, *Rodáci Táborští*, Tábor 1920.

FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (edd.), *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*, Brno 2006.

FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (edd.), *Svobodný občan ve svobodné obci? Občanské elity a obecní samospráva města Brna 1851-1914*, Brno 2007.

Historický atlas měst České republiky svazek č. 7, Praha 1999.

HLAVAČKA, Milan, *Zlatý věk české samosprávy. Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 – 1913*, Praha 2006.

Hospodářský slovník naučný, I. – IV. díl, Praha 1905 – 1924.

JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2005.

JANKOVEC, Otakar, *Základní informace o historické zóně*, Tábor 1998.

KIBIC, Karel, *Historická radnice*, Praha 1988.

KOHOUT, Jiří, *Tábor krok za krokem na starých pohlednicích*, Tábor 2007.

KOŘALKA, Jiří – LANCINGER, Luboš, *Soupis archivních pramenů ke stavebnímu vývoji historického jádra města Tábora*, Tábor 1979.

KOŘALKA, Jiří, *Společenská aktivita a zvolení Miroslava Tyrše poslancem českého sněmu v Táboře roku 1869*, Tábořský archiv 12, 2004, s.279-301.

KOŘALKA, Jiří, *Společenské poměry v Táboře v letech 1861 až 1862 v dopisech do pražského deníku Hlas*, Tábořský archiv 11, 2002, s.273-291.

KOŘALKA, Jiří, *Táborští řemeslníci a živnostníci v letech 1848 až 1850*, Tábořský archiv 8, 1998, s. 217-233.

KOŘALKA, Jiří, *Vznik tábořského muzea roku 1878*, Tábor 1978.

- LIŠKOVÁ, Marie, *Slovník představitelů zemské samosprávy v letech 1861 – 1913*, Praha 1994.
- Město v české kultuře 19. století*, Praha 1983.
- NAVRÁTIL, Michal, *Almanach čsl. právníků*, Praha 1930.
- NAVRÁTIL, Michal, *Nový český sněm 1861 – 1931*, Tábor 1902.
- NEDVÍDEK, Milan, *Staré domy a rodiny táborské (Doplňky a opravy k stejnojmennému dílu prof. Karla Thira)*, Tábor 1947.
- PECKA, Emanuel, *Sociolog Emanuel Chalupný*, České Budějovice 2007.
- POUSTKA, Karel, *Vývoj městské správy v Táboře v období kapitalismu (1850 – 1945)*, strojopis, Tábor 1963.
- Seznam členů českého sněmu zemského*, Praha 1888.
- TECL, Rudolf, *Ještě k datu zničení táborského městského archivu*, Husitský Tábor 15, 2006, s. 401-403.
- THIR, Karel, *Staré domy a rodiny táborské, I. a II. díl*, Tábor 1920.
- URBAN, Otto, *Česká společnost 1848 – 1918*, Praha 1982.
- VANČATA, Vladimír, *Počátky průmyslu na území okresu Tábor*, in: *Táborský archiv* 1, 1987, s. 101 – 104.
- VYBÍRAL, Jindřich, *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu*, Praha 1999.
- ZENKL, František D., *Třicet let reálného gymnázia táborského 1862 – 1892*, Tábor 1892.
- ZUMR, Josef (ed.), *Emanuel Chalupný, česká kultura, česká sociologie a Tábor*, Praha 1999.

11. SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

- Obrázek č. 1 – Rodný list Jakuba Zeise (Fond Zeisových a Zachystalových, inv. č. 152, kart. 3)
- Obrázek č. 2 – Jakub Zeis (obraz umístěn v zasedací síni městského zastupitelstva v budově matriky, bývalém Ctiborově domě, č.p. 6)
- Obrázek č. 3 – Emanuel Zeis (obraz umístěn tamtéž)
- Obrázek č. 4 – Osvědčení o složení právnické zkoušky Emanuela Zeise (Rodinný archiv Zeisových a Zachystalových, inv. č. 60., kart. 1)
- Obrázek č. 5 – Návrh pomníku J. V. Kamarýta (Rodinný archiv Zeisových a Zachystalových, inv. č. 22, kart. 1)
- Obrázek č. 6 – Návrh na rekonstrukci budovy radnice (AMT, inv. č. 3 104)
- Obrázek č. 7 – Socha Jana Žižky na Žižkově náměstí (Hana KLÍNKOVÁ – Pavel AUGUSTA, *Knih o městě. Tábor*, Praha 2001, s. 55)
- Obrázek č. 8 – Budova gymnázia (postavena roku 1902, Jiří KOHOUT, *Tábor krok za krokem na starých pohlednicích*, Tábor 2007, s. 4)
- Obrázek č. 9 – Interiér domu Dr. Zeise (pravděpodobně se jedná o byt Emanuel Zeise soudě podle obrazu na stěně, na němž je namalován Jakub Zeis, http://sechtl-vosecek.ucw.cz/cml/dir/interiers_zeis.html)
- Obrázek č. 10 – Hospodářský časopis Kodym (článek o 70. narozeninách E. Zeise, Rodinný archiv Zeisových a Zachystalových, inv. č. 51, kart.1)

12. OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Rodný a křestní list.

Testimonium natiuitatis et baptismi.

Protektorát
 Československá republika
 Respublica Cechoslovenica.

Okresní úřad fary: Příboň.
 Districtus poli. parochiae: Příboň.

Okresní soud fary: Veselí n. Luž.
 Districtus iudicialis parochiae: Veselí n. Luž.

Diecése česko-budějovická.
 Dioecesis Bohemo-Budvicensis.

Vikariát: Solislavský.
 Vicariatus: Solislavský.

Fara: Veselí n. Luž.
 Parochia: Veselí n. Luž.

Č. exh. 558.

Matriky křestní Libri baptismorum:	Kniha Tomus	List Folium	Číslo řadové Num. currens
	<u>VIII.</u>	<u>187.</u>	

Den, měsíc a rok Dies, mensis, annus natiuitatis et baptismi	narození <u>2. 7. 1903.</u> t. j. dne <u>dvuhého</u> roku: tisícibo <u>omnístého letého</u> křtu <u>2. července 1903.</u>
Jméno křtěného Nomen baptisantis	<u>Jaroslav Karel Kaplan</u>
Jméno pokřtěnce Nomen baptisati	<u>Jakob Zeis</u>
Náboženství Religio	<u>římsko-katolické</u>
Pohlaví Genus	<u>mužské</u>
Lože Torus	<u>manželství</u>
Místo narození Locus natiuitatis	<u>Mezimostí n. 39,</u> Okresní úřad: <u>Příboň</u> soud: <u>Veselí n. Luž.</u>
Porodní asistentka Obstetrix	zkoušená: <u>Anna Šubartka z Veselí.</u>
Otec Pater jméno a příjmení, povolání a postavení v povolání, jeho otec a matka, místo narození, číslo domu, okresní soud, okresní úřad	<u>Josef Zeis (Cais) farář v Mezimostí.</u> <u>syn po + Martinovi Zeisovi bývalém rychtáři</u> <u>ji mezimostské.</u>
Matka Mater jméno a příjmení, její otec a matka, místo jejího narození, číslo domu, okresní soud, okresní úřad	<u>Anna Marie, dcera po Josefově Uegrově</u> <u>roupeníku v Táboře a matky Rozáli</u> <u>rozceň Čížkové z Tábova.</u>
Kmotrové Patrini jméno, příjmení, stav	<u>Josef Albenauer, Jan Křesť mládežník Křesťovský</u> <u>Magdalena Křesťová Křesť mládežník.</u>
Poznámka	<u>oboje rodiče náboženství: katolického.</u>

Na důkaz toho stůj zde podpis a pečeť farního úřadu.
 In quorum fidem manu propria subscripsi et sigillo parochiali munivi.

Dáno na děkanství dne 22. července 1939.
 Datum in Veselí n. Luž.

ant. Komrka
 děkan

Vydáno v úřadě Československé akc. banky a. s. v. C. Budějovicích. Pališ Vokáč.

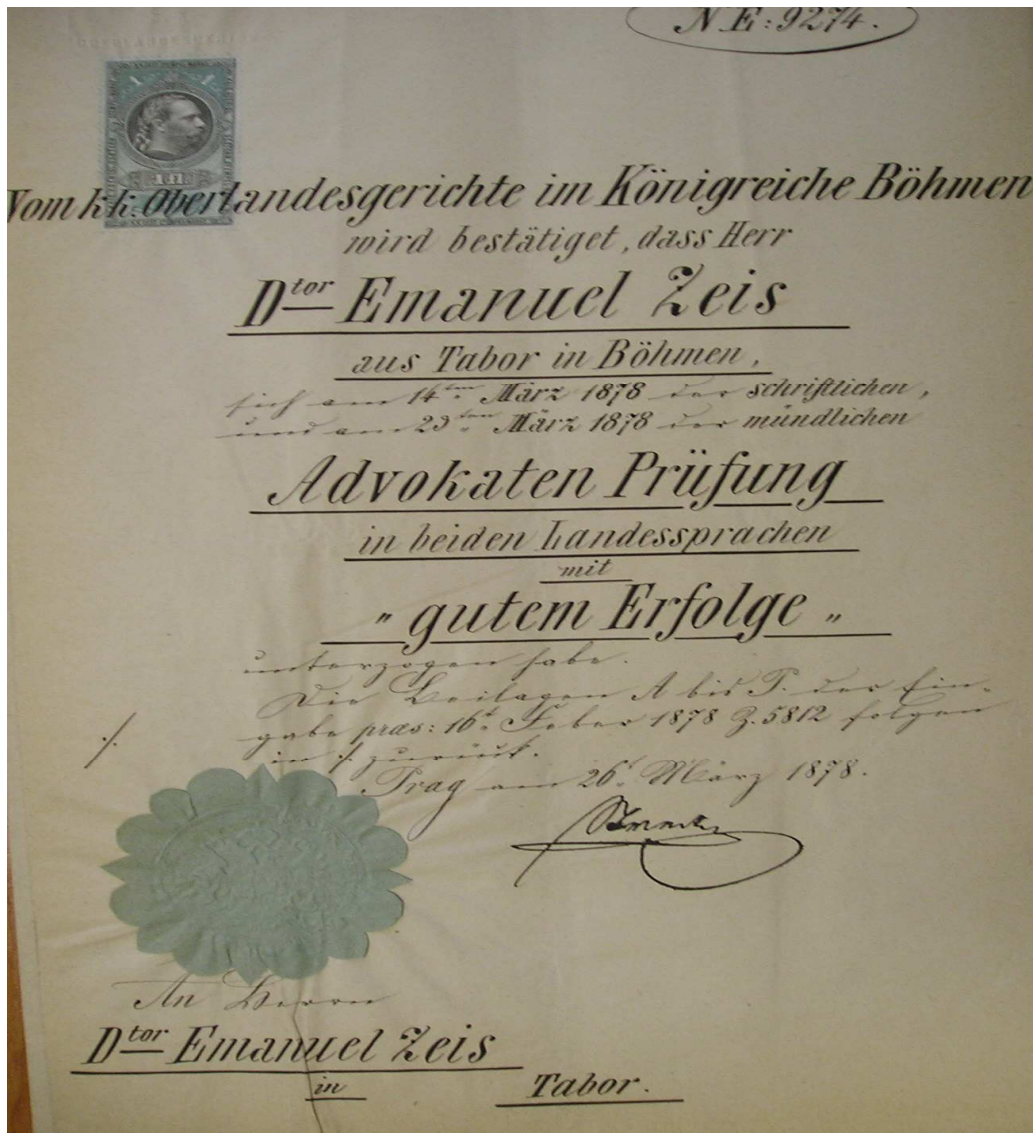
Obrázek č. 1 – Rodný list Jakuba Zeise

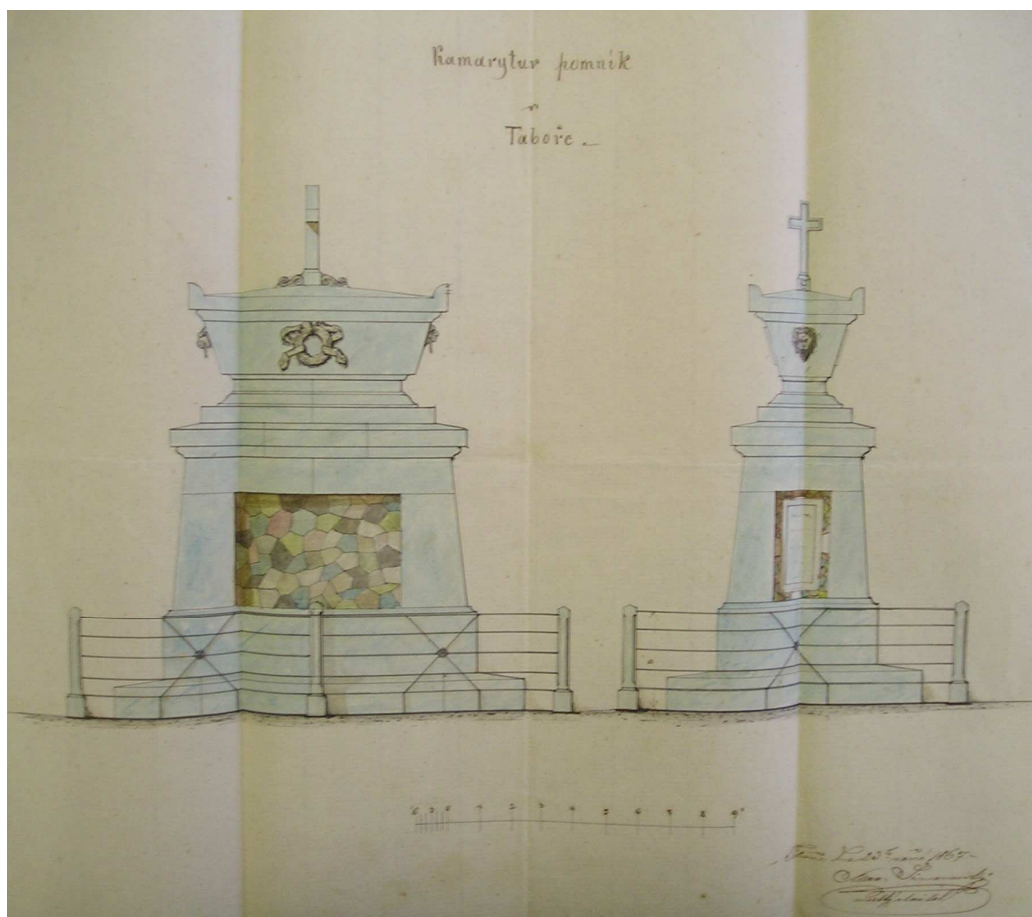
Obrázek č. 2 – Jakub Zeis

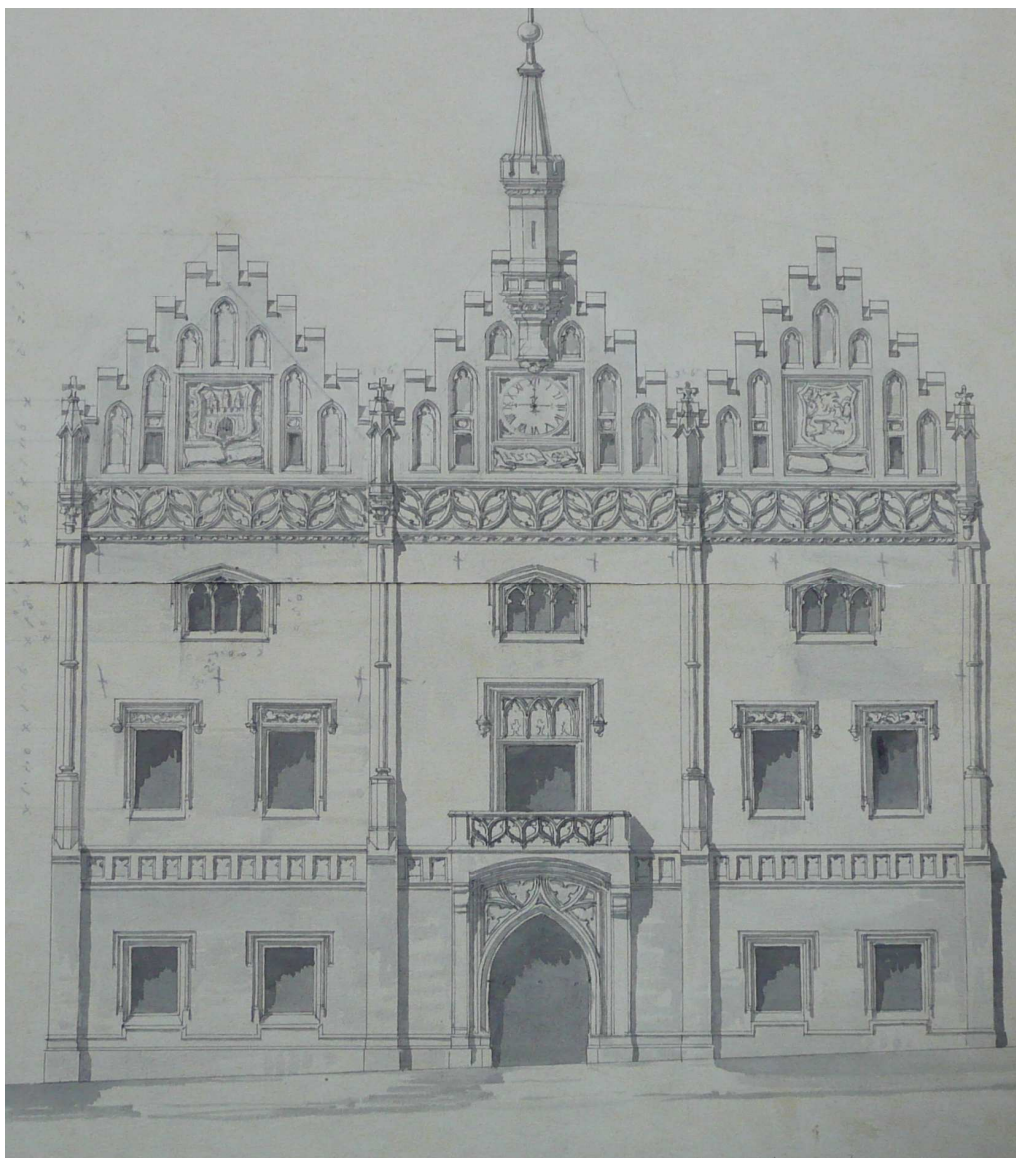
Obrázek č. 3 – Emanuel Zeis

Obrázek č. 4 – Osvědčení o složení advokátské zkoušky

Obrázek č. 5 – Návrh pomníku J. V. Kamarýta

Obrázek č. 6 – Návrh na rekonstrukci budovy radnice

Obrázek č. 7 – Socha Jana Žižky

Obrázek č. 8 – Budova gymnázia

Obrázek č. 9 – Interiér domu Dr. Zeise

